ARCHIEFJES

IX

Joannes-Augustinus Van Caneghem

(1770-1858)

Van 'Architecte-Voyer' tot 'Provincialen Bouwmeester'

2 - Periode 1795-1800

Marc VANDAELE

ARCHIEFJES

JOANNES-AUGUSTINUS VAN CANEGHEM 1770 – 1858

Van Architecte-Voyer tot Provincialen Bouwmeester

Periode 1795 – 1800

1. Als inleiding : een schrift REKENKUNDE van 1788 …

In de koffer bevond zich een tweetalig **SCHOOLSCHRIFT** met de typisch gemarmerde kaft, daterend uit de tijd vòòr de Franse Revolutie. Het schrift heeft een uiterst interessante inhoud : we zien hoe het jonge volkje zich het omzetten van de verscheidene, toen gangbare maten en geldwaarden, moest eigenmaken. Aan de ene zijde is de Nederlandstalige kant, draait men het boek om, dan komt de Franstalige kant aan de beurt.

Aan de Nederlandstalige kant staat op het kaftblad, binnenin, een raadsel dat vele jaren later werd bijgevoegd.

Radsel

t is in 't vleesch
t is uyt het vleesch genomen
met een blancke swert
syn hooft af gewiert
t en laet niet van te drucken (drincken?)
by alle graven en princen
het maeckt a coort (akkoord)
t'en spreckt niet een woort
het zùijght syn finin (venijn)
en het spùyght quaed

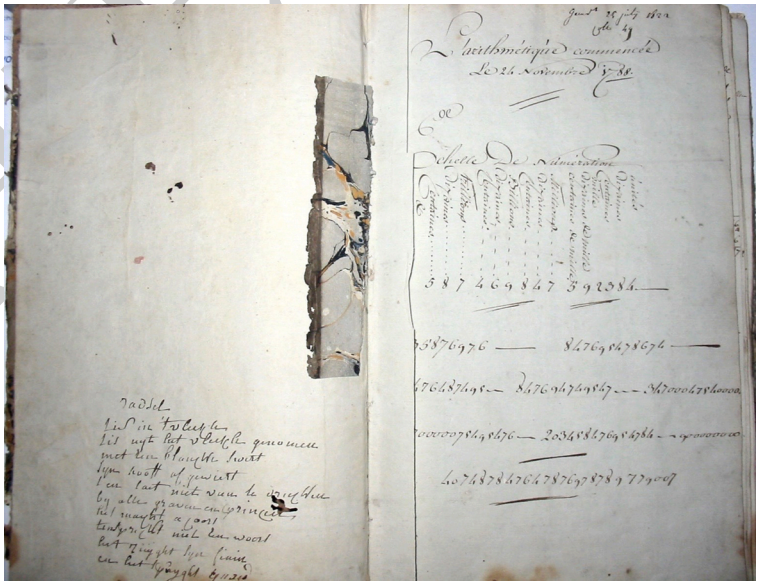

Raadsels waren indertijd erg 'in'. Hopelijk heb ik het goed gelezen.
Het zoeken van de oplossing laat ik aan raadselspecialisten over.
Het eerste blad werd uitgesneden met een schaar. Dat ontbrekende eerste blad had waarschijnlijk meer kunnen vertellen over de identiteit van de leerling of leerlinge.

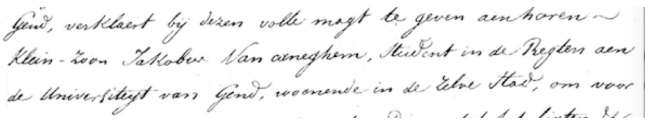

In 1821 heeft Jakobus een document opgesteld waarin zijn grootmoeder volmacht geeft aan haar kleinzoon om op te treden in haar naam. Het handschrift komt overeen met *Gend 25 jùlij 1822*.

Op het volgende blad is bovenaan aangeduid : *Gend*, met de datum *25 jùlij 1822*, in het handschrift van Jacques (Jakobus) Van Caneghem (zoon van J.-A.). Daaronder *cotte 49* (kot !). Het logement van de student zal zeker

ARCHIEFJES

geregistreerd geworden zijn en een nummer gekregen hebben.
Het jaar 1822 valt in de periode waarin zoon Jakobus (Jacques) Van Caneghem op logement is bij *'nichte Stobbelaers'* te Gent en zijn studies volbrengt aan de nieuwe Gentse Universiteit. Hij is opgegroeid met de **franc** en misschien heeft hij het schoolschrift **Rekenkunde** (van moeder Henriette De Beir ? Toen was zij - dochter van een handelaar uit de Zilverstraat te Brugge - 14 jaar oud) meegenomen naar Gent om zich in te werken in de oude muntstelsels.
Aanhef : *L'arithmétique commencée le 24* ***Novembre 1788***.
Eerst is er de ***Echelle de Numération*** : het begint bij *unités* en via *dizaines*, *centaines*, ***milles,*** *dizaines de* ***milles*** gaat het naar *millions*, en eindigt bij *centaines de* ***trillions***. Onmiddellijk volgt daarop een *Addition Simple*, dan nog *La Composée*. Bij die *samengestelde optellingen* blijkt al vlug wat een wirwar van munteenheden bestond tijdens dat Ancien Régime : ponden, schellingen, groten, guldens, stuivers, oorden, deniers … Dan gaat het verder in het Nederlands met : *Addeert* (samentellen !)… Het genre vraagstukken doet me denken aan deze die wij kregen op de lagere school, maar hier wat serieuzer en moeilijker. De personen in het vraagstuk verwijzen ook naar sociale verhoudingen: de **heer** en de **pachters**. De samengestelde optelling heeft hier als onderdelen : het pond (livre), de gulden (f -> florijn), de stuiver (st/St) en de denier (d). Eén pond = 6 guldens - één gulden (florijn) = 20 stuivers – één stuiver is 4 oorden of 12 deniers - één oord is dus 3 deniers.
Zekeren heer moet hebben van 6 pachters, als volgt: van den eersten f 2000 min 15 St:, van den 2en f 840 " 13 St:, van den 3en f 7000 min een oord, van den 4en f 659" 16 St: min 3 oorden, van den 5en f 900 min 5 deniers, van den 6den f 435" 9 St. Zegt het total van het geen dien heer moet ontfangen in guldens, St: en Deniers.
Daaronder : *Ziet d'opératie* … maar die is er niet, alleen is de eerste pachter vermeld: *f 1999" 5 St: " 0 d.* Graag had ik de ganse bewerking gezien. Ik veronderstel dat de 3de pachter f 6999 – 19 St – 9 d te betalen had. Het toont in ieder geval de complexiteit van het systeem aan.

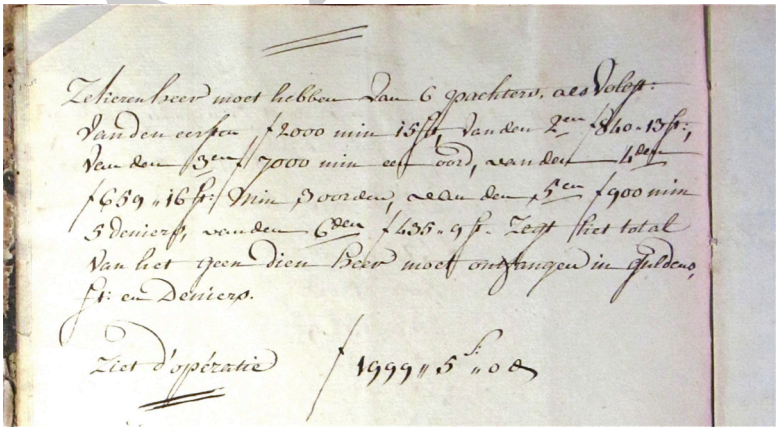

Als mijn moeder me hielp bij het oplossen van de schoolse vraagstukjes die we als huistaak hadden meegekregen, dan gebruikte zij ook altijd de term ***d'operatie*** *voor het uitwerken van de berekeningen, en* ***preuve*** *nadien, voor het maken van de proef. Zij was zelf naar school geweest in Proven (Poperinge), vòòr, tijdens, en nà de Eerste Wereldoorlog, en gebruikte dus toen nog de terminologie die we terugvinden in het schrift van 1788 (Zie FAMILIE-SOUVENIRS - Gerarda's Schoolschriftjes).*

ARCHIEFJES

Hierna komt een grote optelling bestaande uit £ (livre of pond), Sch (20 schelling = 1 pond), gr (1 schelling = 12 grooten). Onderaan staat : *Dùs de totale So(mm)e is £ ……*

Na het *Addeeren* komt de *Sùbtractie, 2en regel, dienende om een minder getal aftetrekken van een grooter.* Bedragen worden opnieuw aangegeven in ***f (gulden) – st (stuivers) – d (deniers / denieren)*** *en in* ***£ – Sch – gr.***

Lijkt het al een doolhof in de munten, dan was het niet eenvoudiger in de lengtematen, oppervlaktematen, inhoudsmaten, vloeistofmaten en gewichtsmaten. Wat gedacht van … : *C die heeft drij partijen lands, d'eerste partije is van 142 gemeten, 1 lijne, 59 roeden. De tweede is van 89 gemeten, 2 lijnen, 84 roeden. De derde van 632, 1 lijne, 97 roeden (1 gemet = 3 lijnen – 1 lijn is 100 roeden).* Het volstaat even te googlen (Wikipedia – oude oppervlaktematen) om een idee te hebben van het (on)ontwarbaar kluwen op dat gebied.

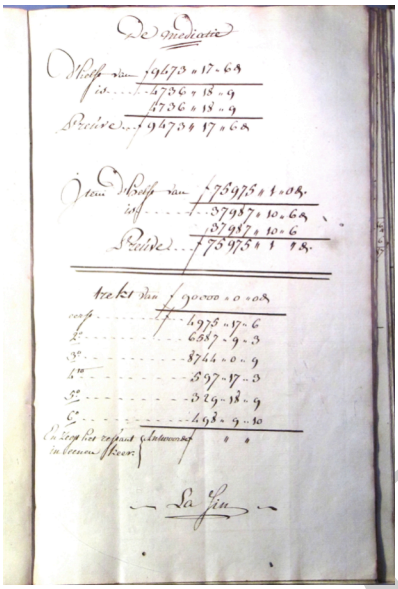

Verder gaat het over ***Gecontinùeerde sùbtractien*** : bedoeld wordt een aftrekking waarvan opnieuw een bedrag afgetrokken wordt enz. Bedragen zijn in ***f – st – d***. Helemaal onderaan staat ***1785.***

De ***Mediatie*** is het halveren van een getal. *d'helft van f 9473"17"6 d is 4736"18"9.* D*e Preùve* is wanneer men datzelfde getal verdubbelt en weer tot f 9473"17"6 d komt.

Er volgt nog een *'gecontinùeerde sùbtractie'* : *Trekt van f 90000" 0" 0 d eerst … 2° … 3°… 4°… 5°… 6°… En zegt het restant in eenen keer : Antwoorde …* (niet ingevuld). Opvallend is ***La Fin*** onderaan de bladzijde …

Op te merken valt dat in de tekst de letter u telkens een accentje krijgt, naar verluidt om het verwarren met de letter n te vermijden

Een nieuw hoofdstuk is gewijd aan ***De Mùltiplicatie, 3en regel Dienende om een getal zoo groot te maeken als men wilt, ofte om grootere spetien, gewigten of maeten &*** *(enz.)* ***tot zoo kleijne te brengen als men begeert.*** Vooreerst is er een tafel van vermenigvuldiging met bovenaan een Latijnse tekst : ***Seqùens tabùla exacté memoriae imprimenda alioqùin nùllùs vocari potest bonùs arithméticùs*** en ernaast : ***1785.*** In vrije vertaling betekent het : ***Volgende tafel (van vermenigvuldiging) moet op juiste wijze in het geheugen geprent worden, zoniet kan niemand een goed rekenkundige genoemd worden.***

De opdrachten luiden telkens : *Mùltipliceert (getal)* ***door*** *(getal).* De *'preùve'* wordt gemaakt door de bewerking in omgekeerde zin.

Om 784 door 10 te mùltipliceren, steld een 0 agter aen het prodùct zal zijn 7840 …

ARCHIEFJES

Om door 100 te mùltipliceren, steld twee 00 agter aen het product zal zijn 78400 … Om het zelve of een ander door 1000 te mùltipliceren, steld drij 000 agter aen het zal zijn 784000 & (= enz.)

Die vermenigvuldigingsoefeningen geven **tastbare** aanduidingen over de waardeverhoudingen tussen de verscheidene munten : ***£ 297"*** *14 St" 3 d, hoeveel deniers zijn 't?* De oplossing is erbij vermeld ***: 297 pond*** *x 6 =* ***1782 guldens*** *x 20 =* ***35654 stùivers*** *(*bizar! mijn rekenmachientje geeft 27640 aan*) x 12 =* ***427851 deniers*** (op mijn schermpje verschijnt : 427680 !) Daarbij dienen gevoegd 14 stuivers x 12 = **168 deniers** + **3 deniers).**

Hierna wat hersengymnastiek om *Keizersche kroonen* te converteren naar *gùldens*. De bewerking leert ons dat een Keizersche kroon gelijk is aan 3 gulden - 3 stuivers. *Fransche kroonen worden geconverteerd* naar *ponden wisselgelt,* van *dobbel soùvereyns* naar *gùlden coùrant (ider doende 17 f" 17 St Coùrant),* van *Loùis d'or* naar *ponden wisselgeld,* van *gùldens en stùivers* naar *oorden,* van *gùineen* naar *gùldens coùrant,* van *pistolen* naar *ponden grooten,* van *livres toùrnois* naar *gùldens vlaems wisselgelt (den wissel à 56 d),* van *hoopen fransche kroonen* naar *ponden en gùldens wisselgelt* of naar *ponden en gùldens courant,* van *nieuwe dùcatons* naar *ponden wgt (wisselgeld).* De complexiteit van de betaalmiddelen wordt geïllustreerd in dit schoolvraagstuk : *Een ontvanger ontvangt jaerlijks 317 hoopen fransche kroonen à 15 par hoop, nog 103 hoopen Keizersche kroonen van 20, nog 58 hoopen nieuwe dùcatons à 12 par hoop, nog 465 dobbel soùvereijns, nog 305 Loùis d'or, hier af trekt hij voor zijnen loon f 214, zegt hoeveel hij nog overzend aen zijnen heer*? In het antwoord worden de fransche kroonen herleid tot *f 15533*, de Keizersche kronen tot *f 6489*, de nieuwe dùcatons tot *f 2476 " 12 St:* , de dobbel Soùvereijns tot *f 8353 " 16 St:* , de Loùis d'or tot *f 1372*. ***Antwoorde moet nog overzenden de So(mm)e van f 34010 " 8 Stuiv(er)s.*** *In ieder geval, een doolhof … een kat zou er haar jongen niet in terugvinden (!!).*

Nog enkele vraagstukken waarin het gaat over *gemeten, lijnen* en *roeden* en dan een vraagstuk gaande over de verkoop van *ossen, koeien, swijns, peerden en lammeren* en waarbij weer guldens, Louis d'or en stuivers moeten herleid worden tot guldens. Op overstaande bladzijde een speciale opgave : *A moet voor zijne Majesteijt onderhoùden 2147 peerden ten tijde van Jùliùs, Aùgùstùs, 7bre, 8bre, 9bre tot den 13den december à 39 stùivers daegs, de vrage is, wat A (den tijd verloopen zijnde) zal ontvangen? D'operatie …* Zoals voor de vorige opgaven wordt de 'operatie' niet gegeven, wat maakt dat alleen het bovenste deel van de bladzijden beschreven is.

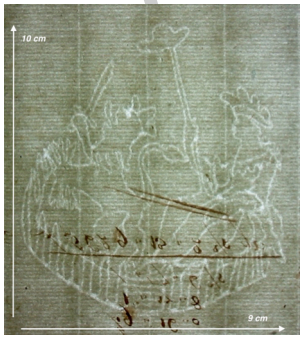

Het vrije middenste gedeelte laat ons toe het mooie watermerk te bewonderen : **de Hollandse tuin** op de rechter kant van het blad, de initialen (van de papiermaker ?) **PD** op de linkerzijde.

ARCHIEFJES

Op de daarop volgende bladzijde : *De wissels op Vrankrijk, Spagnien, Engeland en holland, immers op alle de deelen des werelds, uijt gevrogt, korter als oijt in eene Schoole van leerlingen gezien, waer het zijn mag ofte niet. Eerst op … Vrankrijk. Vraeg-Stuk.*

B koopt eenen wisselbrief van 8734 Livres, 13 sols 9 deniers toùrnois, den wissel zijnde à 37 7/8 d par écu, zegt hoeveel den wisselbrief bedraegt in ponden, grooten wisselgeld en Coùrt, item in gùldens Coùrant?

Opératie 8754″ 13 S″ 9

6 31/76 … maar de uitwerking ontbreekt.

Voor de sport – uitgerust met mijn rekenmachientje – heb ik enkele van die berekeningen hermaakt en kwam meestal op hetzelfde resultaat uit, hoewel mijn werkwijze niet altijd overeenstemde met die van het Rekenboek. Op het internet consulteerde ik enkele interessante websites i.v.m. het geld dat in omloop was tijdens het Ancien Régime (Wikipedia, Rudy Beirnaert …)

Het blad daaropvolgend lijkt te zijn uitgesneden.

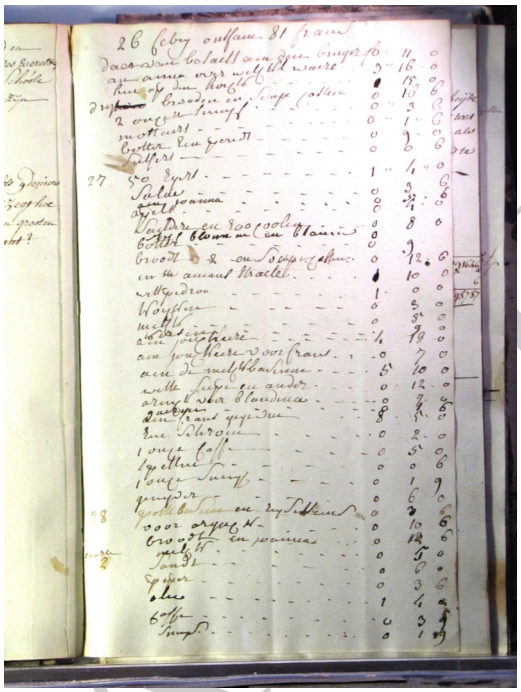

Hierna komt een blad vol aantekeningen i.v.m. dagelijkse uitgaven voor het huishouden.

26 febry ontfaen 81 **francs**

daervan betaelt aen den burger f 0″ 11″ 0 …

Het begint met … ontvangen 81 **francs** en het gaat verder met de totdantoe gebruikelijke muntwaarden *gulden (f) – stuivers – deniers.*

drij brooden en soupe casten	*0″*	*16″*	*6*
2 oncen snuyf	*0″*	*3″*	*6*
mostaert	*0″*	*1″*	*6*
botter een pondt	*0″*	*9″*	*0*
27 (febry)			
50 eyers	*1″*	*4″*	*0*
appels	*0″*	*4″*	*0*
saeldre en roo coolen	*0″*	*8″*	*0*
een once snuyf	*0″*	*1″*	*9*
genyver	*0″*	*6″*	*0*

……

We mogen eruit besluiten dat deze aantekeningen gemaakt werden in het begin van de 19de eeuw : de **franc** heeft zijn intrede gedaan in het keizerrijk maar de lokale gebruiken gaan nog een tijdje door. Interessant om een prijzenindex tijdens die periode op te maken. Het handschrift lijkt erg op dat van het 'radsel' (In het Franse gedeelte komt eveneens een dergelijke bladzijde voor en, gedateerd **1812 – 1813**, hoogstwaarschijnlijk door dezelfde persoon geschreven).

ARCHIEFJES

Dan komt het hoofdstuk over de ***Divisie ofte Verdeelinge*** – *Deézen regel dient om eene Somme onder verscheijde gelijkelijk te verdeelen, of om een getal hetzij wat het wilt in zooveel gelijke deelen te leggen als men het begeert, ofte om geld van minder Spetie te Reduceeren tot geld van grootere Spetie.* Hierna oefeningen om die deling in de praktijk om te zetten : ***Reductie in Gelde.*** Alweer een bloemlezing van munten : *735700 oorden hoeveel gùldens zijn die? item 57489* ***sestjens*** *hoeveel gùldens zijn die? item 2376005* ***blanken*** *hoeveel ponden groot zijn die? item £ 4982 wisselgeld hoeveel Coùrant zijn die? item £ 3600 Coùrant hoeveel is dat in wisselgeld?*

Nog wat over … *eenen franschen Loùis doet f 13" 1 St" 4 d Coùrant hoeveel doen 216 fransche Loùis in gùldens Coùrant?* en *Voor f 1198" 2 St" 6 d Coùrant heeft men 90 Engelsche gùinéen, hoeveel Engelsche gùinéen zal men tellen voor f 252" 18 St" 9 d Nota eenen Engelschen gùinée Doet f 13" 6 St" 3 deniers = Antwoorde …… gùinéen.*

Er wordt overgestapt naar een nieuw hoofdstuk : ***Den regel van Drien*** *of proportien genaemd den gulden regel ter oorsaeke van zijn nut.* Nu wordt gerekend met **el** (lengtemaat), **hoed, maet** en **vat** (inhoudsmaten) : *Een hoed kost £ 1 " 4 " 6 gr h(oe)v(eel) 45 hoed 3 maeten 1 vat?* Die **hoed** komt ook voor in de correspondentie van de architect; volgens **Le dictionnaire universel des poids et mesures** is het een oude inhoudsmaat voor droge materie vb. kolen. Er wordt zelfs gepreciseerd dat er een Brugse hoed voor graan bestond die overeenstemde met 166,61 l.

Er volgt alweer gegoocheld met *fransche livres, Dùydsche gùldens , nieuwe dùcatons, hollands Coùrant, rijsselse florins …* Twee vraagstukken die een beeld geven van de levensomstandigheden : *B koopt eenen os voor f 99" 16 St: betaeld voor accij(n)s f 13 " 14 St:, ontfangt voor huijd en smeir f 30 " 6 St:" 1 oord, ist dat het buijkvlees weegt 605 ponden, op hoeveel komt het pond vlees?* Het antwoord is niet uitgewerkt.

Volgende bladzijde, identiek geval : *C koopt eenen anderen os voor 84 guldens, betaeld voor den accijns 13 St: van 't pond groote, d'andere onkosten beloopen tot f 4 " 8 St:, verkoop den huijd voor f 6 " 15 Stuivs, heeft 75 ponden roet à 3 Stuiv par pond, zegt hoeveel den os moet weegen op dat hem 't pond komt te staen op 2 Stuivs.*

Als slagerszoontje heb ik dikwijls vet moeten smelten, achteraan, in het fornuis van het "slachtkot". Het gesmolten rundsvet werd gemeenlijk "botervet" genoemd en werd in boterpapieren potjes gegoten waarop een ossenkop was afgebeeld. Dit vet werd gebruikt als frituurvet; nu spreken we van "ossenwit" . Het gesmolten varkensvet noemden we 'smout' (reuzel) en wat overbleef waren de "kaantjes", een echte lekkernij. Hier gaat het over "roet", gesmolten dierlijk vet maar niet van varkens; het doet ons denken aan de roetkaarsen van onze (bet)overgrootouders.

Er volgt weer een ander hoofdstuk : ***De Sùbtractie in 't gebroken*** (Breuken) - *Sùbtraheer 5/7 van 3/4…*

Nieuw hoofdstuk *:* ***Mùltiplicatie in 't gebroken*** *- Mùltipliceert 2/3 door 1/2…*

ARCHIEFJES

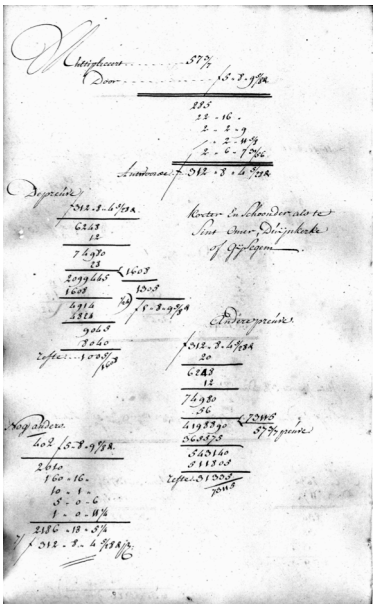

De ‘leerstof’ wordt op zeer klare en bevattelijke wijze voorgesteld. Op de keerzijde is er ook nog een uitgewerkte oefening waaraan de *‘preùve’* wordt toegevoegd.

Die *‘preùve’* moet een heel speciale zijn want er wordt bij vermeld: *korter en schoonder als te Sint-Omer, Dùijnkerke of Gijsegem.* Er wordt ook nog een *‘andere preuve’* voorzien en daaronder *‘nog anders’*. We merken dat er inderdaad verscheidene manieren zijn om te verifiëren.

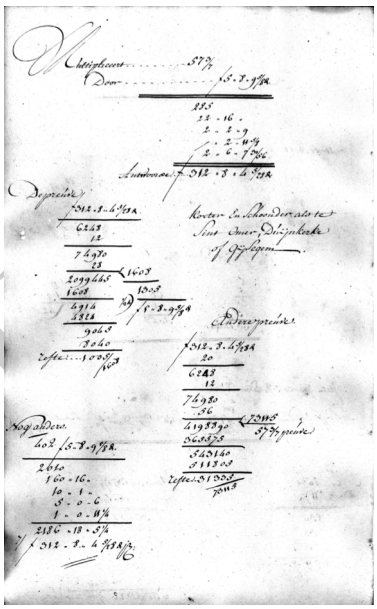

Nieuw hoofdstuk : ***Divisie in ‘t gebroken*** *– De divisie in’t gebroken geschied op de zelve wijze gelijk de mùltiplicatie, behalvens dat de getallen ofte de gebrokens van den Divisor van plaets veranderen moeten, te wéeten den teller van onder, ende den noemer boven, bij voorbeeld : Divideert 3/4 door 1/2…*

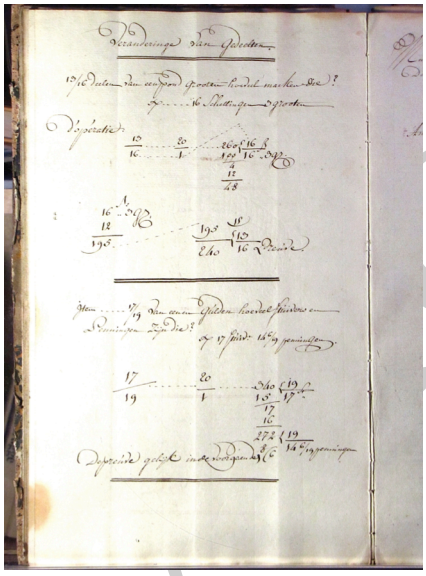

Nieuw hoofdstuk : ***Veranderinge van gedeelten*** *- 13/16 deelen van een pond grooten hoeveel maeken die? - d’operatie en de preùve : 16 schellingen 3 grooten.*

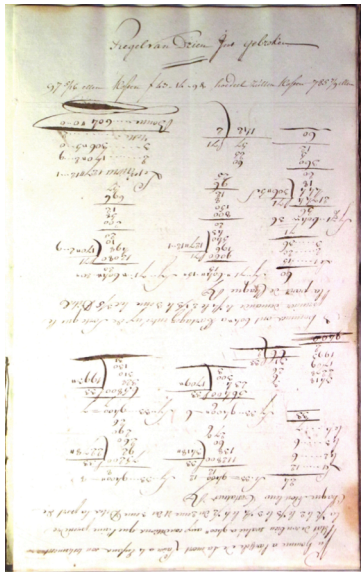

Laatste hoofdstuk *:* ***Regel van drien in ‘t gebroken*** *- 97 5/16 ellen kosten f 43” 14 “9 d hoeveel zullen kosten 785 7/9 ellen?* Hier ontmoet de Nederlandse kant de Franse, en de teksten lopen letterlijk in elkaar.

Ergens verloren in het schrift (Franstalige kant) staat nog iets over worteltrekking: ***D’uijt-trekkinge der wortelen, zoo vierkante (2de graad), cùbiqùe (3de), zensdecens (4de), surfolidùm (5de graad) e.a. voorgestelt met nùttige vraegstukken.*** Spijtig genoeg moeten we de vraegstukken en de oplossingen derven … (cfr google-boek *BEGINSELEN DER GEOMETRIE – 1690*)

ARCHIEF

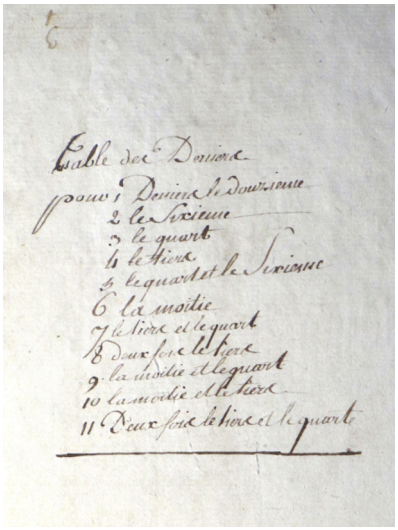
Table des Deniers
pour 1 Denier le douzieme
2 le Sixieme
3 le quart
4 le tiers
5 le quart et le Sixieme
6 la moitie
7 le tiers et le quart
8 Deux fois le tiers
9 la moitie et le quart
10 la moitie et le tiers
11 Deux fois le tiers et le quart

Schrift wordt omgedraaid en de Franse kant begint met de **Table des deniers.** De verhouding van de **denier** of **penning** t.o.v. de **Sol** of **Stuiver**. Eén denier of penning is een twaalfde van de Sol of Stuiver. Elf **deniers** is dus gelijk aan *Deux fois le tiers et le quart* (du Sol). Twintig 'sols' vormen dan een pond. Het doet me natuurlijk denken aan de tijd toen we als jongeren naar Londen gingen en we moesten rekenen met ponden, shillings en pennies. Het systeem kreeg later, begin jaren zeventig, een decimale indeling die het voor de bewoners van het vasteland wat makkelijker maakte.

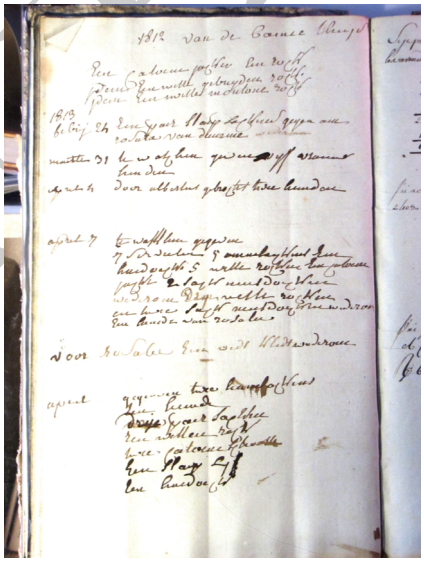
1812 Van de Gance Clumpt

Het schoolschrift gaat verder met de klassieke verrichtingen, zoals aan de Nederlandstalige kant maar nu in het Frans : ***l'Addition … la Soustraction …*** De definities worden voorgesteld in de **Vraag- (D)** en **Antwoord**vorm **(R),** zoals indertijd **de catechismus : *D: qu'est-ce que l'Addition R: C'est l'assemblage de plusieurs Sommes que l'on réunit ensemble pour en faire une Seule.*** Ingewikkelder wordt het natuurlijk weer als gecompliceerde vermenigvuldigingen en delingen moeten gemaakt worden waarin al die verschillende maten en munten opnieuw voorkomen. Op een onbeschreven bladzijde heeft iemand het rekenboek gebruikt om in **1812** en **1813** enkele nota's neer te krabbelen van huishoudelijke aard : vb. *1813 Febry 24 een paer slaep laeckens geven aen Rosalie …maerte 31 te wasschen geven vyf vrouwe hemden - 4 april door albertus gebrocht twee hemden …*

Bij de lengtematen komen *l'aune* (el) en *la toise* (vadem = 6 voet) regelmatig voor. *Combien faudra t' il d'hommes pour faire 350 toises d'ouvrage …*? Voor de oppervlakte is de *mesure* veel voorkomend, zoals bij ons *gemet*. Bij de gewichten valt vooral *pond* op. Als inhoudsmaat komt de *pot* (± 1,37 l) regelmatig voor wanneer het gaat over wijn … Ook *pièces de vin* (in de zin van *vat*). Waarmee ik moest vertrouwd raken was de **razière** *(rasière)* die ik af en toe ook ontmoette in de persoonlijke brieven van J.-A. VC. *Si pour 7640 " on a 254 razieres de bled pour combien en aura t on pour 7490 "? R(éponse) 249 razieres.*

Eén bladzijde heeft onderaan een reeks lijnen met daartussen het jaartal **1789**.

Gekomen aan het hoofdstuk ***Règle de Compagnie*** hebben de opgaven betrekking op het verdelen van winsten in een vennootschap : *4 hommes ont fait société et ont gagné 369"* Wanneer het gaat over erfenissen wordt het wat luguber

ARCHIEFJES

… Un particulier venant à Mourir laisse à sa femme et quatre Enfants et donne ainsi la Distribution De son bien qui est Evalué à 6480 “, il laisse à la femme ¼ …

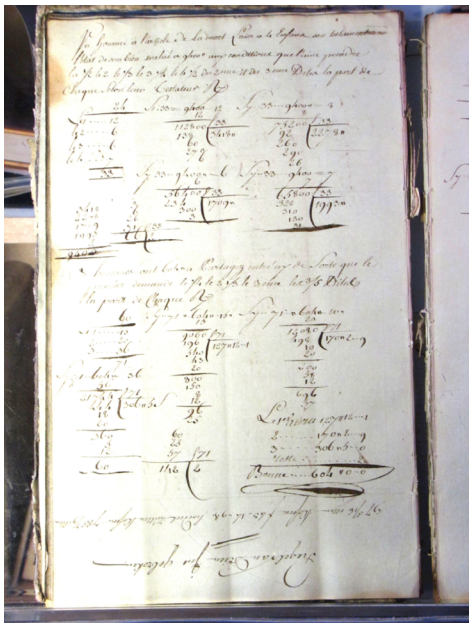

Of nog mooier : *Un homme a l’article de la mort Laisse a 4 Enfants son testament, l’état de son bien est évalué à 9400” aux conditions que l’ainé (va) prendre la ½ le 2(e) le 1/3 le 3(e) ¼, le 4(e) ½ du 2eme et du 3eme Dites la part de Chaque Selon leur Testament R(éponse).* We kunnen de werkwijze zien. De kinderen krijgen respectievelijk 12, 8, 6 en 7 delen van de 9400” …

Hier komen we aan het einde van het Franse gedeelte en moet ik het schrift omdraaien om weer tot de Nederlandse tekst terug te komen.
De data **1788** en **1789** blijven in mijn hoofd hangen en ik zie het tijdsdecor : onrust en aankomende revolutie in Frankrijk. Onrust in onze gewesten als reactie tegen de niet begrepen verlichte politiek van Jozef II, de keizer-koster.
Medelijden met de jeugd van die tijd die hun energie moesten stoppen in een eindeloos manipuleren van maten en geldwaarden die verschilden van streek tot streek. Het volstaat even **Le dictionnaire Universel des poids et mesures anciens et modernes** (1840) te raadplegen om een idee te hebben van dat doolhof. Niet moeilijk te begrijpen dat - afgezien van de gebruikelijke plaatselijke weerstand tegen vernieuwende maatregelen – de invoering van dat decimaal stelsel in onze gewesten een belangrijke stap vooruit was : er werd betaald met francs en er werd gemeten met standaardmaten die weldra overal in Europa zouden aanvaard worden.

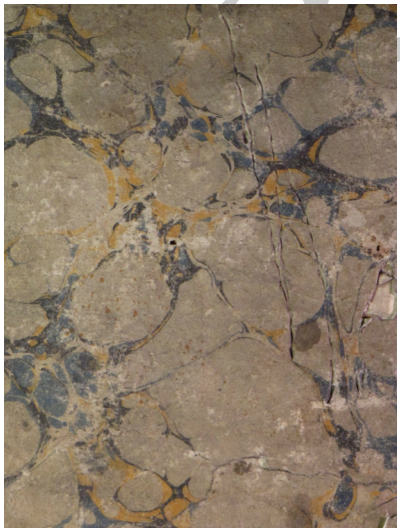

Het **Rekenschrift** uit de koffer VAN CANEGHEM - met zorg opgesteld door een gemotiveerde leerling(e) – is zeker geraadpleegd geworden in Gent, in juli 1822, door de student in de rechten. Het blijft een tastbare getuigenis van een ver verleden dat ons terugplaatst in de tijd van onze Oostenrijkse Nederlanden, de Franse Revolutie, de Brabantse en Luikse omwenteling en de bewogen tijd daarna. De bijliggende kofferdocumenten zullen de daaropvolgende periodes belichten (directoire, consulaat, keizerrijk, Hollandse periode, België).

ARCHIEFJES

Appendix (!)

In die jaren 60, 70 en begin 80 gaf ik geschiedenis aan 14-jarigen in het ASO (Frères te Brugge). Steeds werd de eerste les besteed aan *'wat geschied is en hoever het in het verleden ligt'*. Voor iemand die 14 jaar is - en van die 14 slechts op een tiental jaar bewust kan terugblikken - is het niet evident figuren als Keizer Karel, Rubens, Napoleon in de tijd te situeren. Om herkenningspunten te hebben die aansloten met het jong bestaan van de leerlingen, maakte ik gebruik van de vieringen van honderdjarigen in de streek. Ik knipte artikels uit over eeuwelingen, en een naam die mij gedurende ettelijke jaren zeer dienstig geweest is, is die van **Pietje Willem** (geboren in 1871 – gestorven in 1977). Ik kon toen zeggen dat Pietje Willem – de honderdjarige die daar in Zedelgem leefde en met wie we konden spreken over de tijd van toen - geboren is in het jaar dat Pruisen het **keizerrijk Duitsland** werd. Het jaar voordien (1870) ontstond de staat **Italië** en werd de **Derde Franse Republiek** uitgeroepen. Wanneer de **Eerste Wereldoorlog**, of de **Tweede Wereldoorlog** aan de orde kwamen, berekenden we weer hoe oud Pietje Willem op dat ogenblik was. Vervolgens vroeg ik aan mijn jeugdig publiek, wie nog zijn overgrootvader of -moeder had, met wie ze nog een gezellig gesprek konden hebben. Er waren er altijd die dat geluk hadden; die mensen waren toen ongeveer 90 jaar oud. Toen begon onze rekening … We stelden ons een zevenjarig Pietje Willem (in 1878) voor die ook zijn negentigjarige overgrootvader of –moeder had gekend en met hem/haar kon spreken over de tijd van toen. Dan was die overgrootvader of –moeder geboren in 1788 *(L'arithmétique commencée le 24 Novembre 1788 !!),* het jaar voor de Franse revolutie, en had zijn/haar jeugd doorgebracht in de tijd van de Franse bezetting. De brug was gemaakt: als Pietje Willem met zijn overgrootvader of –moeder over zijn of haar jonge jaren heeft kunnen spreken, dan keren we terug naar de periode van de Franse overheersing, het Hollands bewind en het jonge België.

Ook in de cursus Frans voor volwassenen en voor hostessen werd gefilosofeerd over *le temps* en *le temps qui passe (Tout passe, tout lasse, tout casse !)*. In het taallabo werden dan meestal enkele items van het nieuwsjournaal van TF 1 bekeken, beluisterd en ontleed (exercice de compréhension). Jaar na jaar, in februari, maakte een notoire honderdjarige – Jeanne Calment - deel uit van dat nieuws, en dus van de *exercice de compréhension*. Ze werd een internationaal bekend figuur wegens haar hoge leeftijd, ze werd immers 122 jaar. Algemeen was bekend geworden dat de notaris die haar appartement gekocht had op lijfrente (Jeanne was toen 90 jaar), vroeger overleden is dan Jeanne. Nu kunnen we Jeanne nog steeds zien in filmpjes op You Tube en in artikels op internet (Wikipedia). **Jeanne Calment** (1875-1997) werd aldus een **Pietje Willem** van de Franse cursus. We konden ons indenken (zoals ze ook vertelde) dat ze als jong meisje in Parijs **de**

ARCHIEFJES

Eiffeltoren in opbouw had gezien, dat ze te Arles **Vincent Van Gogh** had gekend, dat ze reeds 18 jaar gehuwd was en bijna veertig jaar oud toen de **Eerste Wereldoorlog** uitbrak … Als Jeanne – als meisje van zeven jaar oud – ook heeft kunnen spreken met haar overgrootvader of –moeder, dan belanden we eveneens in de eerste jaren na de Franse Revolutie, de tijd van Napoleon, de Restauratie van de Bourbons …

M.V. 2015

ARCHIEFJES

2. Persoonlijke BRIEVEN aan de heer J.-A. Van Caneghem

1. Brieven van het jaar 1795 (12 nivôse An III => 10 nivôse An IV)

J.-A. Van Caneghem is geboren te Gent, op 28 augustus 1770 en het eerste spoor dat we in de koffer terugvinden is een brief aan hem gericht door een zekere heer Le Cler, verstuurd vanuit Gent op 27 juli 1795.

Mon cammarade,
Entierement retabli je compte a commencer cette semaine la besogne des pavés C'est pourquoi je vous prie de vouloir vous rendre a gand Le plutot possible entre tems je suis tres fraternellement J Le Cler
Gand ce 9 thermidor 3e année Rep: (1795-07-27)

Zes dagen nadien volgt een tweede briefje om te melden dat afzender nog geen nieuws ontvangen heeft en om te vragen of hij wel op de heer Van Caneghem kan rekenen. Nu wordt hij niet meer aangesproken met *"Cammarade"*, maar met

Citoijen
il ij a quelques jours que je vous ai ecrit pour vous jnviter a vous Rendre a gand sans jusqu'a Ce jour, vous m'aiez donné un mot de Reponce et Comme je Compte a Commencer Cette semaine L'operation des pavés je vous prie de vouloir me marquer si je peux Compter sur vous entre tems je suis tres fraternellement JLe Cler
Gand Ce 15 thermidor 3e année Rep:

Het envelopje geeft ons interessante aanwijzingen over de geadresseerden …

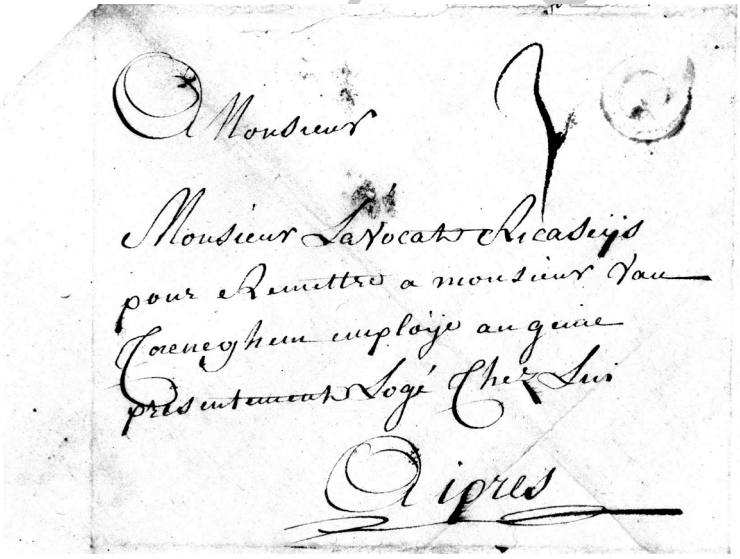

A Monsieur
Monsieur L'avocat Rickaseijs
pour Remettre a monsieur Van Caeneghem emploije au genie
présentement Logé chez Lui
A ipres

Het bericht wordt bezorgd bij advocaat Ryckaseys te Ieper waar J.-A. VC gelogeerd is. Nu blijkt dat deze advocaat de echtgenoot is van Anna Livina VAN CANEGHEM, oudste zus van de latere architecte-voyer. Jean François

RYCKASEYS is commissaris bij de correctionele rechtbank te Ieper en komt voor in de verslagen van het Directoire - 2 oktober 1797 : *Lys, tribunaux, commissaire: Fournier, ex-accusateur public des Vosges, remplaçant* ***Ryckaseys****, destitué 3 oktober 1797* - 3 oktober 1798 *: juge,* ***Ryckaseys*** *(Jean-François), nommé de nouveau: 12 vendémiaire an VII.*

http://www.archivesnationales.culture.gouv.fr/chan/chan/pdf/sm/PV3.pdf
http://www.geneanet.org/archives/ouvrages/?action=detail&livre_id=3928585&page=725&book_type=livre&search_type=livre&name=RYCKASEYS&tk=6c87517bc2ae2fce

Tijdens het fotograferen van de watermerken, had ik de naam **Ryckaseys** ontmoet in een document van 24 oktober 1798; niet te verwonderen want de vader en grootvader van de advocaat waren papiermakers.

Joannes-Augustinus Van Caneghem wordt dus in juli-augustus 1795 aangeschreven als *"employé au genie"*; op dat ogenblik zijn de Oostenrijkse Nederlanden bezet door de Franse republikeinse legers. De officiële aanhechting situeert zich twee maanden later (1 okt. 1795).

J.-A. VC is op dat ogenblik 25 jaar oud en heeft dus zijn beroepsvorming volledig achter de rug. Die opleiding is te situeren in de Oostenrijkse periode. Aangezien hij in die aanvangsperiode van de Franse overheersing *employé au génie* wordt in Ieper, wijst erop dat hij een goede kennis moet gehad hebben van alles wat met *génie civil* te maken had : goede noties van landmeting, tekenen en bouwen (vestingbouw voor het leger). In die tijd was het toetreden tot het beroep van landmeter, ingenieur en architect nog niet zo streng gereglementeerd zodat de individuele opleiding bij een alombekend en goed gereputeerde "vakman-kunstenaar-technicus" al de deur kon openen voor het later uitoefenen van het ambt. Er waren ook de verscheidene academies in de tijd van Maria-Theresia die voor de nodige opstap instonden. We kunnen veronderstellen dat Joannes-Augustinus Van Caneghem - geboren te Gent - de nodige vorming heeft gekregen aan de Gentse academie. In het gezin Van Caneghem schrikten dergelijke studies zeker niet af gezien de broer van de architect (Jacobus) notaris werd en zijn ambt uitoefende te Oosterzeele.

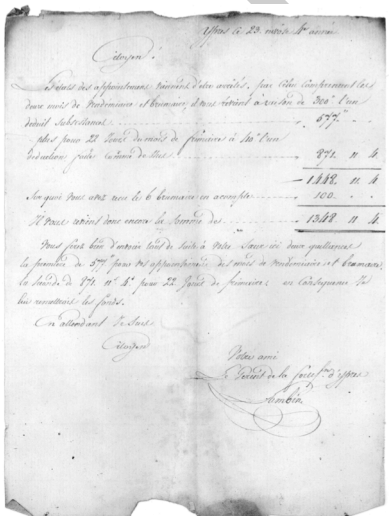

Hier past het mijn dank te betuigen aan Mevr. Suzanne VIAENE (Familiekunde-Gent), die de nodige opzoekingen deed in de doopboeken van Sint-Pieters om mij de juiste samenstelling van het gezin VAN CANEGHEM – WARODE te bezorgen.

ARCHIEFJES

2. Brief van het jaar 1796 (11 nivôse An IV => 11 nivôse An V)

Een brief van 23 nivose 4e année (13 januari 1796) geeft ons meer aanwijzingen over de vergoedingen die de "employé" krijgt. De afzender is de heer **Lambin**, een welbekende naam in het Ieper van eind 18de eeuw.

De aanspreking is : *Citoyen!,* Het gaat over *Les états des appointements (bezoldigingen).* Ik vond het steeds een 'challenge' de teksten in dat laat 18de-eeuws handschrift volledig uit te schrijven (en soms te 'ontcijferen'!). Het was hèt middel om te wennen aan de vormen van sommige letters, aan de gewoontes bij het splitsen van lettergrepen, aan het afkorten van woorden enz. De volledige tekst luidt dus als volgt :

Ypres le 23 nivôse 4e année

Citoyen!
Les états des appointemens viennent d'etre arrêtés. Par celui comprenant les deux mois de vendémiaire et brumaire, il vous revient à raison de 300" l'un
deduit subsistances …… … 577" - -
plus pour 22 Jours du mois de frimaire à 40" l'un
deduction faite comme dessus …… 871" - -
1448" - -
Sur quoi vous avez recu le 6 brumaire en acompte …… 100"
Il vous revient donc encore la Somme de …… 1348" - -
Vous ferez bien d'envoier tout de suite à votre soeur ici deux quittances
la première de 577" pour vos appointemens des mois de vendémiaire et brumaire,
la seconde de 871" 12 S 4 d pour 22 Jours de frimaire. en Consequence Je lui remettrais les fonds.
En attendant Je suis
Citoyen
Votre ami
Le Gerent de la fortif(icatio)n d'Ypres
Lambin

Opvallend, de aanspreking *(Citoijen!)*, het elegante handschrift, het voortreffelijk Frans, en de titel van de afzender : *Le Gerent de la fortification.* Ieper is in handen gevallen van de Fransen en het spreekt vanzelf dat de verdedigingswerken van de stad - die een kleine eeuw voordien nog werden uitgewerkt door Vauban - speciale aandacht krijgen. Daarvoor hebben ze mensen nodig die iets afweten van *"génie civil".* Zeker diegenen die zich gespecialiseerd hadden in bouwkunde waren vertrouwd met de Franse taal, gezien de meeste literatuur daaromtrent van Franse oorsprong was. Zelfs tot in de 21ste eeuw hebben zich vele Franse termen genesteld in het Nederlands (glacis, bastion,

ARCHIEFJES

contrescarpe, machicoulis …) en in het West-Vlaams dialect : we denken aan *façade, corniche, linteau, chambranle* enz.

De passage … *envoyer à votre soeur ici* … wijst erop dat J.-A. VC niet meer in Ieper is. Niet verwonderlijk … De "employé au génie" heeft ondertussen zijn levensgezellin leren kennen - de dochter van de Brugse handelaar Cyprien De Beir - met wie hij op 16 januari 1797 in het huwelijk zal treden.

Het jonge paar heeft zich te Brugge gevestigd, in de Katelijnestraat, aan de Mariabrug. De *landmeter - architect - ingenieur - expert* (want deze functies worden vermeld in de adressen) is zeker een bekend persoon want het volstaat meestal *tot Brùgge (of Brùgghe)* erbij te schrijven en de brief bereikt zijn bestemming.

J.-A. VC heeft de banden met zijn geboortestreek niet verbroken want heelwat brieven zijn afkomstig van familie, vrienden en kennissen uit Gent. De toekomstige architecte-voyer is zeer zorgzaam en noteert aan de achterzijde van zijn brieven de datum van ontvangst, wie de afzender is en wanneer hij de brief beantwoord heeft. Dit heeft tenslotte gemaakt dat sommige datumloze brieven toch konden gesitueerd worden in de tijd, dankzij zijn aantekeningen.

3. Brieven van het jaar 1797 (12 nivôse An V => 11 nivôse An VI)

Brief van raadsman C: Van Ghendt i.v.m. familiezaak … *voor het actioneren in Justitie d'hoirs ten sterfhuijse van wijlent Ul: grootmoeder maternel Wed. Warode…* Gedateerd : Ghendt 1 Julij 1797 : Mooi sierlijk handschrift met de gerechtelijke, administratieve taal waarop **Frans** en Latijn – sedert enkele eeuwen - hun stempel hebben gedrukt : *actioneren - procuratie - maternel - gecompareert sijnde - chicane inspannen - rejecteren - den juge de paix en assesseurs - - seyden hem in sijne face dat hij chicaneerde - alsdan quam men al raisonerende op het fait - imaginair - nieuwe expeditie der procuratie* … Het lezen en ontcijferen van al deze vele brieven was soms een ganse opdracht. Gelukkig ging het telkens sneller en sneller.

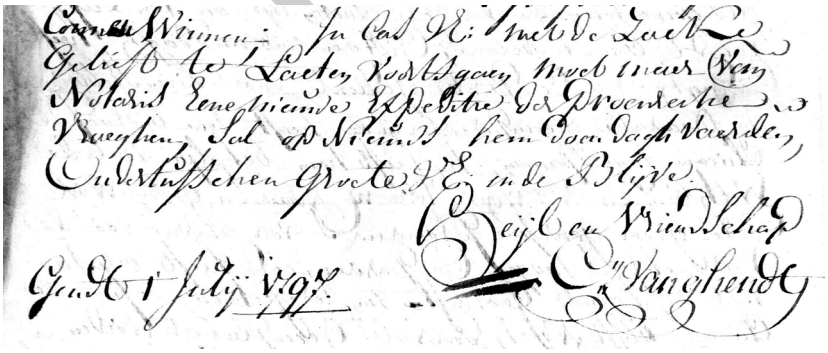

De interessantste brieven werden ingescand zodat het dikwijls mijn avondlijke bezigheid was - gezeten in de luie zetel, de laptop op de schoot - die oude teksten door te nemen. Was het niet onmiddellijk duidelijk wat er geschreven stond, dan werd het opzoekingswerk even opgeschort en verschoven naar latere datum. Het herhaaldelijk bekijken van het gekrabbel deed uiteindelijk toch eens 'het lichtje branden'.

ARCHIEFJES

Mijnheer
UE: vader heeft mij behandight de notariaele
procuratie ten eynde van te actioneren in justitie ***d'hoirs*** *(de afstammelingen - erfgenamen)*
ten sterfhuijse van wijlent UE: grootmoeder maternel
de Wed(uw)e Warode dito procuratie was in blanco, ende
op het versouck van UE: vader hebbe de citatie op mynen naeme
als gemachtighden over UE: laeten uytgaen ten laste
van UE: oom Stobbelaers; Gisteren naamiddags heeft
den dagh van comparitie gedient, ende Liven Stobbelaers
bij procuratie gecompareert sijnde, heeft eene bedroefde
chicane *ingespannen, hij heeft hem (= zich) beholpen met de*
weth van 26 8bre 1790 titre iij waerbij geseijt wort
dat er ***geene gewesene procureurs*** *voor andere voor de (dus* ***C. D.G.*** *is gewezen procureur)*
vrederechter mogen compareren, ende heeft alsoo
niet beschaemt geweest mij te rejecteren, enfin de
chicane blijft door veele geemplieceert worden en
niet jegenstaende de fransche wetten die soo daenigh
willen beletten, den juge de paix assesseurs enz. seyden
hem in syne face dat hij chicaneerde, hij hielt hem (= zich) by
syne rejectie; als dan quamt men al raisonerende
op het fait, hy seyde dat hij oyt ofte syne auders
en souden geconsenteert hebben in de betaelinghe
van UE: pretentien, tsij ten deele ofte geheele;
sy sullen hun (= zich) voor het tribunal civil behelpen
met de biennale ***prescriptie****, boven dat / seght (verjaring)*
hij / UE: pretentien maer imaginair sijn -
dus is het aen UE: mijnheer, dese saeke te
overwegen, want hij seght erbij dat UE: bij -
mere Warode geweest hebt in UE: teere jaeren
van 13 a 14 jaereneind voor den mond cost ende
niet in staet en waert om 14 stuyvers daghs te
connen winnen ; In cas UE: met de zaeke
gelieft te laeten voortsgaen moet maer van de
Notaris eene nieuwe expeditie der procuratie -
vraeghen, sal op nieuws hem doen daghvaerden
Ondertusschen groete UE: ende blijve
Heijl ende Vriendschap

Ghendt 1 july 1797 *C: Van ghendt*

ARCHIEFJES

We stellen vast dat de **republikeinse kalender** hier niet aangewend werd. Hij eindigt met *Ondertussen groete* (ik - meestal verzwegen) *UE:* (U = U Edele of UL = U Lieden) *ende Blijve,* gevolgd door de mooie formule : *Heijl en Vriendschap*.

Niet alleen de tekst van de brief (al of niet in een envelopje) werd ingescand, telkens ook het adres, poststempel en wat nog overgebleven was van de lakstempel. Die adressering gaf natuurlijk kostbare informatie over de aangeschreven persoon, zijn functie, zijn woonplaats en de tijdsgeest…

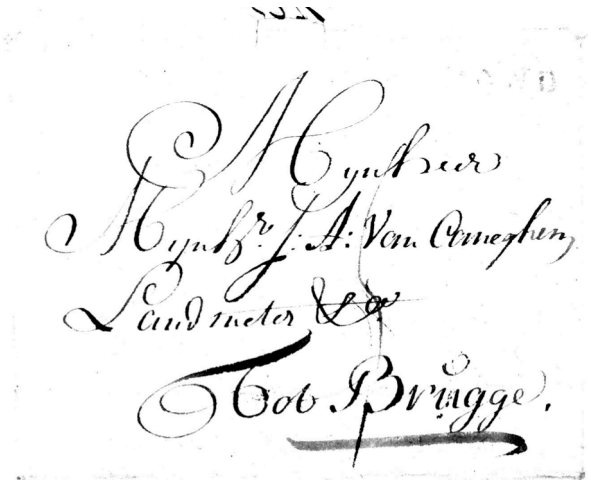

Mijnheer
Mijnhr J: A: Van Caneghem
Landmeter & (enz.)
Tot Brùgge

In deze brief is de heer VC bekend als **landmeter**. De Gentse raadsman die waarschijnlijk alle familiezaken regelde, zal wel de exacte functie van J.-A. VC gekend hebben. De *&* (esperluette) na de *Landmeter* wijst zeker naar andere titels van de landmeter (expert, ingenieur …) We letten ook op afkortingen en initialen die gevolgd worden door een dubbele punt.

Brief van C. Braemt = *'een moninck in de abdije van Sint-Andries, bij Brugge'*.

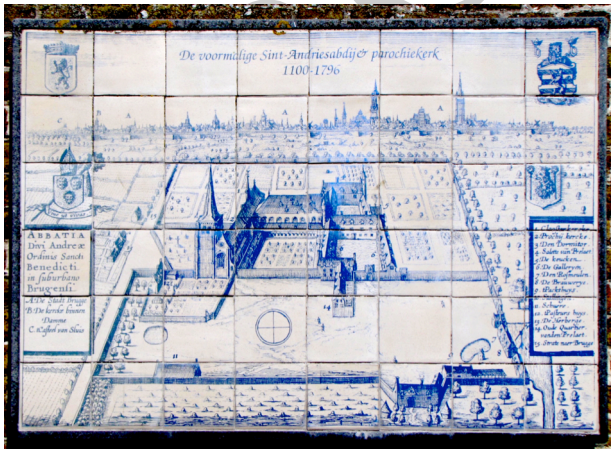

Charles Braemt was inderdaad monnik in de abdij die zich bevond waar zich nu de kerk van Sint-Andries bevindt. Aan het hoofdportaal van de kerk te St-Andries kunnen we dit overzicht van de Sint-Andriesabdij bewonderen, uitgevoerd in faïencetegels met wit en blauw; het is een reproductie van wat te vinden is in de **Flandria Illustrata** van **Antonius Sanderus** (1641).

Even googlen met **St-Andriesabdij** *(https://inventaris.onroerenderfgoed.be/dibe/relict/74918).*

ARCHIEFJES

De brief is gericht aan *Mijn heer caneghem de beir bij de mariabrùgghe Tot Brùgghe* en dateert van 29 juli 1797. Aan de adreszijde heeft de *'landmeter'* geschreven: *gendt den 29 Jùly 1797- Mr Braemt - geantwoort den 27 thermidor 3 Jaer*.

De inhoud gaat over een betwisting tussen de monnik en de heer **Grauwet**, een geestelijke aan wie de monnik geld heeft uitgeleend. Een pastoor van de Sint-Salvatorparochie te Brugge heeft zich borg gesteld voor de geestelijke. Merkwaardig hoe een briefwisseling betreffende een banale lening tussen kennissen het decor kan oproepen van die zeer bewogen periode uit onze geschiedenis. Inderdaad zijn de Franse wetten sedert september 1796 van toepassing in ons gebied want we zijn nu Fransen geworden. De kloosterorden zijn afgeschaft en de bezittingen verbeurd verklaard. Deze bezittingen moeten dienen als *'gage'* voor het papiergeld dat het Directoire uitgeeft (*assignats*, *rescriptions*, *mandats*).

Die correspondentie verloopt over enkele jaren en geeft een beeld van het financieel gebeuren tijdens die periode van het directoire, waarin de verschillende uitgaven van assignaten en mandaten elkaar opvolgen. Hier gaat het over geleende penningen ten belope van **50 pond wisselgeld**. Opvallend daarin is het oud-Vlaams werkwoord *praemen* (hier in de betekenis van *dwingen*) dat in mijn Van Dale van 1924 als Zuid-Nederlands wordt aangeduid voor *aandringen.* We vernemen eveneens dat J.-A. VC en de monnik samen wijn gekocht hebben te Oostende en dat J.-A. VC die wijn betaald heeft.

gendt den 29 july 1797

Mijn heer
ingevolge wij afgesprocken sijn aen =
= gaende een alf paert van den weijn
door ùl gekogt van damme tot òstende, (van Vandamme te Oostende)
soo ist dat ùl mij versekert heeft van alle
meijne flasschen ende resterende effecten
die nog te vinden sijn, ten hùijse van
*den priester **grùwet** af te haelen ende ten* *(= Grauwet)*
meijnen kooste t'ùwen hùijse te trans-
porteren, en als den weijn afgetrocken is,
mij par advisbrief af tesenden. als ùl al
mijne effecten afgehaelt heeft, sal ùl
de goetheijt hebben van eijgen handigh
te bestellen desen ingeslotenen brief, en
hem mondelinge te seggen als dat gij
geaùtoriseert sijt van mij, om die pennin-
gen te ontvangen, die hij sedert drij jaeren

ARCHIEFJES

in leeningen van mij gehadt heeft ende
in cas hij ùl geen voldoeninge en geeft van
mij te restitùeren die geleende penningen
bedraegende tot de somme van vijftig pond
wisselgeld, sal ùl hem aenseggen van
door t' regt hem daer toe te praemen,
ingevolge de aùtorisatie van mij aen ùl
verleent. blijve met alle veneratie ende
offer van dienst.
Mijn heer
UL O. D. (= Ulieden Oodtmoedigen Dienaer)
P:s: C: Braemt ***1797***
mijn complementen aen ùl alderliefste
als oock met allen voorspoedighen
voortganck in de saecke van ……
gesegent door abraham, isaac en jacob.
mijn addres is als volgt
te bestellen aen C: Braemt op de eijper
straete bij waerschot Nr 196
naer lecture genomen te hebben moet ùl
desen ingesloten brief toeslùijten

De monniken van de abdij van Sint-Andries zijn verdreven en de abdij is ook in beslag genomen om verkocht te worden als *'bien national'*. De monnik is nu gehuisvest *'op de eijperstraete bij waerschot Nr 196'*. De geestelijken worden 'verzocht' de eed van trouw af te leggen aan de republiek en dat zorgt voor heelwat onenigheid onder de clerus. Velen weigeren categoriek, anderen vertonen minder weerstand en leggen gewillig de eed af. In de correspondentie van de monnik wordt meermaals verwezen naar die eedaflegging en naar de vergoeding die de geestelijken ontvangen in de vorm van een **bon**. *(bon de pension)*

De volgende brieven (14 en 16 augustus 1997) van de monnik gaan steeds over die geleende penningen die niet terugbetaald worden en er is ook sprake van de **bon** en van **boteijlen** *(bouteilles)* en 't **operste van een bedde .** Onze monnik heeft dus een pensioenbon gekregen als schadeloosstelling en heeft mogen meenemen wat tot zijn persoonlijke uitrusting in het klooster diende.

We merken op dat in zijn brieven - zoals het toen ± gebruikelijk was - de u's worden geaccentueerd (ù) ; dat heeft dikwijls ertoe bijgedragen het lezen te vergemakkelijken en de ***u*** *en de* ***n*** *uit elkaar te houden. Gepoogd werd de tekst letterlijk over te nemen en waar hij geen 'accent' gebruikte (vergeten ?), het ook niet te doen.*

ARCHIEFJES

Adres : *Mijn heer – Mijn heer c: caneghem de beir – bij mariabrùgghe tot Brùgghe – par ami*. J.-A. VC heeft erbij geschreven *: gendt den 15 agusti 1797 – Mr Braemt – geantwoort den* ……(niet ingevuld*).*

d'heer caneghem *gent den 14e oùst 1797*
tot brugge

Mijn heer
alsoo ick eenen brief ontfangen hebbe van d'heer grùwet
in qùestie, bijbrengende veel excùsien van betaelinge ende
voorderen ùijtstel, hebbe ick dien toegesonden aen de ***borge***
principael*, hem te kennen gevende dat ick geenen*
sonder voorder dilaij tijt gaft om betaelt te sijn; ick sal
ùl paert geven als ick dies aengaende maere sal hebben.
als ùl eenige occasie heeft van jets te coopen met mijnen
bon *ende gelegen omtrent brùgge, maeckt specùlatie*
voor den ***bon*** *die bedraegt tot de somme van* ***£ 112 72 liv***
ick ben cùrieùs om te weten wanneer ick die weijn
sal hebben, en ofte ùl al meijn effecten gehaelt heeft
bestaende in boteijlien ende eene operste van een bedde.
als ùl niet en kan coopen met meijnen bon, verkoopt
den selven voor ***lijfrente*** *ten advenante van 50 ponden*
coùr(ant) alles volgens ùl goedùncken; aengaende de betaelinge
van den weijn, ***ù swaeger verbeke*** *sal ùl betaelen mits* ***(F.-J. Van Der Beken)***
hij mij schùldig is de somme van drij ponden, en seven
thien schellingen wisselgelt.
blijve met veel compl(imenten) aen ùwe alderliefste als oock
met veel veneratie ende offer van dienst
Mijnheer *UL O(oodtmoedige) D(ienaer)*
C: Braemt

Wie zich *"borge principael"* gesteld heeft, is pastoor **Van Cocquelaere** wiens naam we terugvinden op de pastoorslijst van de parochie Sint-Salvators te Brugge. Ook in de *Almanach van het Departement der Leye* prijkt zijn naam nog op blz. 74 als pastoor van de *Prochie ST. Salvators.* C. Braemt wil geen verder uitstel (voorder dilaij = délai) geven. Hij zal 'paert geven', dus mededelen als hij dienaangaande meer 'maere' (nieuws) zal hebben. *'Als ùl eenige occasie heeft vaniets te coopen met mijnen bon ende gelegen omtrent brugge …' cfr.* Interessante passage want de monnik heeft, als verdrevene uit het klooster, die **bon** gekregen die hem moet in staat stellen het nodige te kopen om in zijn levensonderhoud te voorzien of tot aankoop

ARCHIEFJES

van een roerend of onroerend goed. *De som kan ons gigantisch lijken maar we moeten ons een tijd voorstellen waar de geldontwaarding een constant gegeven was; we kunnen het wat vergelijken met de grote ontwaarding die de Duitsers kenden na de eerste wereldoorlog (jaar 1923)* Hij geeft zelfs nog een andere mogelijkheid aan : *… verkoopt den zelven voor **lijfrente** ten advenante van 50 ponden courant …* Het systeem van de lijfrente of 'rente viagère' was in de 18de eeuw al goed ingeburgerd: er wordt een bedrag afgestaan en op regelmatige tijdstippen ontvangt men rente op het geleende bedrag, dit voor het leven lang. Eigenlijk eerder gewaagd, gezien de snelle opvolging van regimes. Het spreekt vanzelf dat men regelmatig moest kunnen bewijzen dat men nog in leven was …
… alles volgens ùl goeddunken … We merken dat J.-A. VC de machtiging krijgt van de monnik om zijn zaken te beheren. Het lijkt wel dat de 'landmeter' fungeert als bemiddelaar of ook een beetje als 'agent d'affaires', maar wel in vriendendienst …
In de volgende korte brief is sprake van *"instructies"* !

gent den 16 oust 1797

Mijn heer en vrint

ick hebbe ùl misive op den 15 ontfangen,
ende desen ingeslotenen sal ùl dienen tot instrùcties
sùllende vorders kennisse geven in cas van opo=
=sitie

Mijn heer ende vrint *UL oodtmoedigsten vrint*
C Braemt

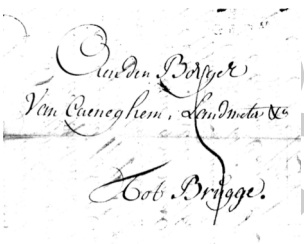

Op **24 augustus 1797** is er nog een **brief van raadsman Van Ghendt**. Op de omslag zien we de Vlaamse versie van Citoyen : *Aen den Borger* of burger. De naam *Van Caneghem* wordt hier met AE geschreven en de functie is nog steeds *landmeter.*

Mijnheer!
Gisteren heeft den dagh andermael gedient
voor den juge de paix annopende UE: saeke iegens
Stobbelaers, Soo mij, van den gonnen over UE:
gecompareert, gerapporteert is, was Livinus
Stobbelaers andermael fondé de pouvoir van zynen
vader die gerefuseert heeft de pretentien door UE:
geexigeert, te betaelen, dus is de zaeke voor
het tribunal civil gerenvoijeert; zal heden ofte

ARCHIEFJES

morgen het proces verbal lichten ende eenen corten
dagh trachten te bekommen om de zaeke te
bepleijten, die ik nochtans vreese binnen de drij
maenden niet te sullen connen bekommen omreden
dat den tableau van processen teenemael gechargeert
is; zal dan dese zaeke als voor eijgen
betrachten ende ben zeer oprechtelijk
Mijnheer *UE: DWDienaer*
C: Van Ghendt
Gendt 24eOùghste 1797

Op **3 september** is er weer een brief van de **monnik**, nog altijd gericht aan *Mijn heer Caneghem de beir bij de maria brùgghe met een paxken par ami - tot Brùgghe.* De tekst luidt als volgt *:*

Gent den 3 7ber 1797

Seer Beminden Vrindt
Ick hebbe ùl misiven op den 3 dezer ontfangen, ende
sedert hebbe ick eenen van d'heer grùwet met beloften,
die ick ùl ben toesendende, om dat gij ù daernaer
soùde konnen regùleren; want hoe meer ùl aenhaùt,
hij meerder devoiren doen sal om mijne penningen
te restitùeren ; ***ick laete alles aen ù goùverne.***
ick sende ùl hier nevens een pont smortaback …

Interessant dat de monnik alle beslissingen overlaat aan **J.-A. VC** (employé / landmeter) die zijn belangen behartigt.

Er is nog een andere passage die de aandacht trekt …

ick sende ùl hier nevens een pont smortaback voor
present + den ***boeck sack*** *sal bestelt woorden aen d'heer* *(boekentas)*
geniets*; want ick hebbe hem geleent als ick tot*
brùgge ben geweest, en ick en ben geensints
content ***van geniets****,* ***want hij heeft nogh***
eenen aenderen ùijtcoop gedaen met den prior
ten tijde van onse assotiatie, t' gonne hij mij
*gelochent heeft, en t'****constert*** *mij soo klaer als* *(lijkt)*
de sone, met een woort, al dat geniets is ende ***dog*** *(deugt)*
niet, daer om sent den boeck sack simpel hem
ter hant; ick ùl voorders eenigen dienst kon-
-nende doen, magt ùl altijt ordineren aen den
gonnen die verpligt is, en segt

een ùijtcoop = ***uitkoop*** *= het behouden van een geheelen boedel door een of meer der deelgenooten tegen betaling van een som (uitkoopsom) aan de anderen (den ander)*
volgens INL – SCHATKAMER VAN DE NEDERLANDSE TAAL)

ARCHIEFJES

UL geaffectionerden vrint

P:S: Seer Beminden Vrint *C: Braemt*
mijn compl(imenten) aen ùwe alderliefste,
als oock aen ***d'heer verbeke*** *ende* ***syn*** (***F.-J Van Der Beken*** *= zwager)*
vrouwe *voor wiens hersteltenisse* (***zus*** *van J.-A. VC – sterft 24 sept.)*
ick haer in mijne gebeden sal indagtig sijn.

… de persoon **geniets** heeft nog een andere ***uijtcoop gedaen met de prior*** *ten tijde van* hun associatie, hetgeen ***hij mij gelochent heeft*** … m.a.w. de monnik voelt zich gedupeerd wegens achterbaks gekonkel van de heer **geniets** met de **prior.** In die tijden van verwarring – zoals in alle tijden trouwens - kunnen we ons voorstellen dat er veel parallel gebeurde …

Bijgevoegd is het briefje van de priester-schuldenaar, de heer Grauwet. Hij heeft zeer goede bedoelingen maar monnik-schuldeiser C. Braemt gelooft er niet veel van.

Eerweerden heer
Naer UE cordialijk gegroet te hebben,
late UE: bij desen weten, als dat ik tot nù
toe gevrogt hebbe om het gelt, het gone
ik aen UE schuldig ben, bij eenen goeden
vriend te konnen vinden, het welke ik tot
nù niet en hebbe konnen vinden, gelijk
ik geseijt hebbe aen mijn hr Caneghem; soo
hebbe tot dien eijnde naer Blanckenberge
geschreven om den dag te konnen weten,
wanneer ik het huijs soud konnen in erve
gaen: dit gedaen sijnde; sal ik terstont de
Kerk=geboon *laten uytgaen om het*
selve soo haest het mogelyk is te
verkopen, om UE: alsdan met veel
danckbaerheijd en offer van dienst te
voldoen; waermede d'eere hebbe van mij
met veel veneratie te schrijven
Eerweerden heer
UE: D:W: Dienaer
J:B: grauwet pbr
P:S:
Late UE: bij desen weten als dat mijnhr

ARCHIEFJES

Van Calje gepromoveert is tot onderpastor
van eegem ; een goede plaetse

Priester **Grauwet** (pbr = presbyter) zal dus het huis te Blankenberge laten verkopen om aan zijn verplichtingen te kunnen voldoen (hij had geld ontleend aan de monnik *tot het erven van een huys binnen Blanckenberge* -> zie 11 december 1797). Een middel om de verkoop openbaar te maken waren de **kerk=geboon** (kerkgeboden); deze geschiedden in verscheidene fasen, over een tijdspanne van enkele weken. Die mededelingen werden gewoonlijk verkondigd vanop de 'roepsteen', zoals we er af en toe nog een kunnen zien nabij de ingang van de kerk *(vb. kerk van **Arneke** – zie FRANS-VLAANDEREN – Arneke – pastoor Bonduau).* In een p.s. geeft de heer Grauwet nog vlug wat kerkelijk nieuws mee aangaande de promotie van de heer Van Calje als onderpastoor van Egem.

Op **28 september 1797** schrijft de monnik een brief aan J.-A. VC. Steeds hetzelfde adres : *bij de mariabrùgghe tot Brùgghe.* De heer VC heeft zich vergist in het formuleren van het adres …

D'heer Caneghem *Gent den 28 7ber 1797*
tot brùgge

Mijn heer ende Vrint
Vier dagen daarnaer, is mij ùl brief op den 26 deser
wederom gepresentert geweest door eenen aenderen van de
barse (barge), *den eerste seyde gij en sùlt hem niet hebben ten sij*
gij betaelt vier stùijvers, ick hebbe hem met den brief weg
=gejaegt, ùl hadde gemist in t' schrijven van het adres,
lùijdende als volgt, mijn heer Braemt in de eijperstraete
ontrent de refùgie van de abdeije van baùdeloo, sij sijn
*met den brief naer baùdeloo geweest, daer sij niet **ten regte** (terecht)*
en koosten commen mijn adres is op d'eijperstraet n° 164
bij d'abdeije van waerschot.
Wat aengaet die penningen van grùwet, die hebbe ick
hem tot brùgge gegeven, soo ist dat ick ùl aùtoriseren
bij dese, met volle procuratie van diere, van te ontfangen
alle penningen van den heer grùwet, soo die eenenveertig
ponden gr(oot) wis(sel)g(e)l(t), als oock den restant, die ùl hem sal
doen betaelen sonder voorderen ùijtstel te geven want ick
mijn penningen van noode hebbe, ick sal met occasie
als ùl die ontfangen heeft, om die penningen senden.
aengaende den weijn ùl en meldt mij daer van niet, ick

ARCHIEFJES

hebbe den selven alle dagen verwagt, betroùwe ùl mij die
met de eerste occasie sùlt afsenden. ***ick hadde mijnen***
bon verkogt tot aelst aen sekeren teirlinck, die belooft
hadde 8 dagen daernaer tot gent te sijn om de act te doen
passeren in forma, hij en heeft niet gecomparert, ick hebbe
hem nog eenen brief geschreven, sonder antwoorde te
ontfangen, en ick en woorde hem niet meer gewaer,
ich peijse dat de reden is, dat ons bon gedisgecreditert sijn.
sijnde van geender weirde. men segt dat sij sùllen inge-
ropen woorden, ende sij sùllen verandert woorden in loopende
wiselbrieven, ten laeste van de copers van de nationa=
=le goederen, *godt lof ick beginne herstelt te woorden.*
blijve met veel veneratie, ende allen offer van dienst
als oock met veel compl(imenten) aen ùwe alderliefste, die ick
wensche allen goeden ùijtval, met den zegen van godt;
Mijn heer en vrindt UL. toegenenden
vrindt C. Braemt

P:s:
repeti(ti)e van mijn adres
Mijn hr C: Braemt op de eijperstraete
bij waerschot N° 164
ick hebbe aen ùl ***swaeger verbeke*** *geschreven*
als dat hij aen ù moet betaelen de somme van drij
ponden, seventhien schellg en thien gr wisselgelt
mits ick aen ùl schùldig ben over leveringe van wijn,
in cas hij niet en betaelt van selfs, vermaent hem
ùijt mijnen naem, ick sal ùl grootelyckx verpligt syn.

De heer C. Braemt, verblijvende te Gent, antwoordt dus op **28 september 1797**, op een brief van de heer VC die te Brugge de bemiddelaar is tussen schuldeiser (monnik C. B.) en schuldenaar (G). J.-A. VC heeft zich vergist in het formuleren van het adres zodat zijn brief via de 'barge' eerst naar Gent gegaan is en dan de richting genomen heeft van de abdij van Baudeloo (cisterciënzerabdij te Klein-Sinaai, bij Sint-Niklaas – afgebroken tijdens de godsdienstige troebelen van laat 16de eeuw – nadien gevestigd in Gent => Wikipedia) i.p.v. die van Waarschoot.
Interessant is dat hier al vermelding wordt gemaakt van de ontwaarding der betalingsmiddelen in omloop tijdens het directoire -> C.Braemt heeft zijn bon 'verkocht' maar kandidaat-koper heeft onraad geroken. De monnik denkt dat zijn bon *gedisgecreditert is, sijnde van geender weirde,* en dat *sij sùllen ingeropen woorden, ende sij sùllen verandert woorden in loopende wiselbrieven, ten laeste van de copers van de*

ARCHIEFJES

nationale goederen…

Teneinde alles correct te situeren moest ikzelf even terugkeren naar lectuur uit mijn jonge jaren: **La Révolution Française** van **Pierre Gaxotte** en **De Franse Revolutie** van **Dr A.D.J.M Verbeek** die in 'mijn tijd' verschenen in de vorm van *Livre de Poche* en *Prisma-boek*. Nu is er genoeg te vinden op internet o.a. gedeeltes van **Histoire de la Révolution Française** geschreven door iemand die in de postnapoleontische periode een zeer belangrijke rol zou spelen in de Franse geschiedenis : **Adolphe Thiers** (wordt zelfs Frans president tijdens de aanvang-periode van de Derde Republiek).

In het boek van Pierre Gaxotte had ik toen een markante passage aangeduid : *En somme, 45 milliards et demi d'assignats s'étaient fondus en 2.400 millions de bons qui se réduisaient à leur tour à 240.000 francs de numéraire (metaal geld, baar geld). Etant donné les conditions d'échange, un bon patriote qui aurait eu foi en Mirabeau et en Cambon et qui aurait enfermé,* ***en 1790, 3.000 francs d'assignats*** *dans une cassette, se serait retrouvé* ***en 1797*** *avec* ***20 sous*** *pour toute fortune.* Sinds ± het jaar 2000 is het mogelijk - dank zij het internet - de mooiste en meest interessante documentatie op het computerscherm te toveren. De prachtige site http://assignat.fr/ is een ideaal middel om even onder te dompelen in de assignatensfeer van de Franse revolutie.

In een brief van **3 oktober 1797** blijft de monnik zich zorgen maken over de waarde van de bons. Hij wil - zoals hij reeds vermeld heeft in zijn vorige brief - bij de eersten zijn om die bon uitgewisseld te krijgen en vraagt daarom aan VC contact op te nemen met *ontfanger Saije* om de bon ter waarde van ***11274 livers en 10 sols*** als een der eersten te mogen uitwisselen. Het gaat hier over receveur SAEY die we terugvinden in de **Annuaire du Département de la Lys,** een boek dat nu gemakkelijk te consulteren is als googleboek. Hij is vermeld op blz. 106 in de rubriek RECEVEURS : SAEY, Receveurs des domaines nationaux.

> *…ùl en magh hem niet te verre*
> *betroùwen, want hij is in staet van ons te bedriegen,*
> *als ick ùl magh versoeken, ick soùde den paster cocque-*
> *-laere sijne borge daervan spreeken, en hem aen te toonen*
> *hoe sijnen intrest daer aen dependert, en hem te praemen*
> *van selfs naer blanckenberghe te gaen om die penningen*
> *te ligten, die hij selfs op het colegie geanterposert heeft.*
> *gij en moet hem niet spaeren, capt maer door. als ùl die*
> *eenen veertig ponden wisglt soùde ontfangen hebbe,*
> *zijt maer soo goet van dat geldt mede te geven met den*
> *heer lemaire brenger deser.* ***men spreekt hier, als dat de***
> ***bons die nog resteren, sullen ingetrocken woorden ende***

ARCHIEFJES

***ùijtgewisselt sùllen woorden tegen de wisselbrieven loopende ten lasten van de coopers van de nationale goederen**, ùl sal mij grooten dienst doen, daer ick UL voor ten ùijterste sal voldoen, ùl en moet maer spreeken den ontvanger Saije ende seggen in cas dat t' soo ist, als dat ùl nogh heeft **11274 livers en 10 sols**, versoeckende de preferentie om van de eerste te sijn, om de ùijtwis=-=linge te doen.*
blijve met veel herkentenisse van obligatie als oock met allen offer van dienst.
Mijn heer en vrindt UL oodtmoedigsten en verpligtigsten vrindt
P: S: Charles Braemt
*mijn respect met veel compl(imenten) aen ùwe alderliefsten als oock aen ùwen swaeger **vanderbeke** ende alle goede vrinden*
gent den 9 8ber 1797

swaeger vanderbeken is de echtgenoot van zijn zuster **Thérèse Petronella Van Caneghem** die even voordien overleden is (24 september 1797)

In de brief van **21 oktober 1797** aan VC vermoedt de monnik dat zijn schuldenaar (Grauwet) hen met *indrigen heeft misleijt* en hij vraagt aan J.-A. VC de schuldenaar weer te *praemen tot de betaelinge*. Er is weer sprake over de **bons**, **ontfanger Saije** en de **uitwisseling**e:

Mijn heer ende vrindt
Ick hebbe ùl geeerden op den 19sten ontfangen ende ùl moet bekenne, als dat d'heer grùwet met indrigen ons misleijt, ingevolge ick ùl geschreven hebbe, daer om vraege ick van ùl raedt wat dat er ons te doen staet, ende laete alles aen ù goùverne , ende spaert geenen kost, want alles sal ick betaelen, als ick hem maer en kan praemen tot de betaelinge ofte tot die eenenveer=-=tig ponden wissglt tot blanckenberghe.
*… Zijt soo goet van te spreeken den **ontfanger Saije** en hem te versoeken dat hij mij t' plesier soùde doen van note te hoùden van **mijn bons** bedraegende tot de somme van **11272 livers en 10 sols**, om bij preferentie te konnen sijn in de eerste ùijtwisse=-=linge, ende in cas ùl noodig heeft mijne bons, zijt soo goed van mij dat te laeten weten, ick salse ùl ter=*

ARCHIEFJES

*=stond oversenden. wat aengaet **grùwet** spreekt*
*eens **ricasseys ùwen swaeger** over mijn affairens,*
*en ick meijne dat d'heer **grùwet** meester is van die*
penningen tot blanckenberghe te konnen ligten, mits
*sij van hem **genanteert sijn**, blijve met alle veneratie*
en offer van dienst met veel compl(imenten) aen ùwe vraùwe
Mijnheer ende vrindt UL O: D: E: V:
C Braemt

Het woord ***nantieren, nanteren, nampteren, namptieren, namptiseren*** vinden we regelmatig terug wanneer sprake is van leningen en schulden. We kunnen het beschouwen als het deponeren van een som geld bij een derde partij als waarborg voor de betaling van de verschuldigde som (cfr. Fr. **nantir**).

De monnik C. Braemt is zeer actief want enkele dagen nadien **(24 okt.)** schrijft hij :

…want ick ben cùrieùs om te weten welcke
*goederen ick **gesoùmisionert** hebbe, die niet en*
sijn verkogt, als oock van den gewesenen pre-
*=dickheere met naeme **paepe** van brùgge.*
In cas ùl dunckt dat ick wel soude doen van
mij te associeren met iemant die gelt geeft
om gesaementlijck en voor gemeene rekenninge
te coopen, zijt soo goet van mij dat te laeten weten
ofte ùl misschin eene aendere specùlatie soùde
hebbe, die mij meer avance soùde geven.
blijve met alle veneratie, offer van dienst als
oock met de complementen aen ùwe alderliefste

Mijn heer ende vrindt UL. oodtmoedigsten
ende verpligsten
Dienaer
C Braemt

In de brief van **13 november 1797** vinden we enkele aanduidingen over *gesoùmisioneerde goederen (goederen die ingeschreven zijn om publiekelijk verkocht te worden).* De monnik heeft dus een bod gedaan om bepaalde nationale goederen te kopen maar …

Mijn heer en lieven vrindt

Als den weijn in gereedheijt is, schrijft mij eenen

ARCHIEFJES

advisbrief met de oncosten, waneer die tot gendt sal arriveren
Wat aengaet de ***gesoùmisioneerde goederen****, lemaire heeft mij geseijt, dat hij geinformert is, dat ick geen regt meer en hebbe, ten sij dat ick die nù coope volgens de wet, maer niet voor sien sijnde moet ick die laeten vaeren bij gebreck van penninge.*
Aengaende mijne ***bons*** *ick sal afsien (afwachten), wat de repùbliqùe daermede sal doen, om ons bùijten intresten te stellen, maer als ùl een middel ziet om die in activiteijt te brengen, ùl mag daer over disponeren, als ick maer en hebbe in capitael soo vele als dùfoùr mij geboden heeft…*

Er is ook wat nieuws uit Gent i.v.m. pastoors die de **eed van trouw** aan de Republiek hebben afgelegd …

alhier hebben den eedt gedaen alle de pastors van gendt, uijtgenomen twee, waer van den pastor van St pieters eene is die in t' radshùijs sit verwesen tot drij maenden opgesloten te sijn, ende in eene boete van 500 livers, veel priesters doen dagelijckx den eedt.

Er wordt dikwijls gerefereerd naar het afleggen van de eed van trouw aan de republiek en de eventuele deportatie bij weigering ervan (*les pretrês insermentés* of *réfractaires*). Die deportatie was steeds het zwaard van Damocles dat boven het hoofd van weigeraars hing en klassieke verbanningsoorden in die tijd waren de grote Franse steden in het noorden van Frankrijk : citadel van Rijsel, Dowaai … Het kon zelfs de richting uitgaan van Frans Guyana. Die dreiging van gedeporteerd te worden was min of meer wat afgenomen met de nieuwe directeurs na de verkiezingen van april 1797. De greep naar de macht van de oud-directeurs (met behulp van generaal Napoleon) van **18 fructidor an V (4 september 1797)** wakkerde echter de repressie van geestelijken opnieuw sterk aan *(even googlen met Larousse – Coup d'Etat du 18 fructidor).* De geestelijken moesten een eed afleggen die duidelijke taal sprak : het was **een eed van haat** tegen alles wat met een **koning** te maken had, en van trouw aan de republiek. De republiek : nog steeds een bizar woord voor het katholieke Vlaanderen waar het gelijk stond met 'goddeloosheid'.

ARCHIEFJES

In de lange brief van **30 november 1797** heeft de monnik het andermaal over zijn schuldenaar …

Mijn heer ende vrindt
Ick peijse dat ùl genoegsaem ondervonden hebt
de qùade meijninge van d'heer grùwet, daerom
hebbe ick gedag, van ùl te versoeken van te willen
aenveerden mijne actie ten laste van d'heer
grùwet ende desen sal dienen voor absolùte
procùratie, van hem te betrecken voor het
regt ende hem te dwingen om te betaelen, ende
in cas van cortresse de borge; dit sal sijn op ùwe
naem en als principael aen wie ick mijne actie
verkogt hebbe, waer t' saecke ick selve dat
moeste doen,(noghtans eenider magh t'weten
als dat ick dat geldt geleent hebbe voor drij
maenden ende nù drij jaeren gepasseert is) sij soùde
nogh van mij spreeken ende principael die
versteende copen (koppen) *van de paepen, daerom en*
spaert geenen devoiren, ick sal ùl van alles
voldoen, schrijft mij dies aengaende ùwe
gedaghten, ende versùijmt geenen tijt, want ick
en sal de saecke in qùestie niet voorderen
ùijtstel geven, maer met alle kragt ende de
hùlpe van ùl die tot sijn eijnde brengen.

m.a.w. … als hij niet betaalt, dan moet de borgsteller maar betalen. VC moet maar doen alsof hijzelf de werkelijke schuldeiser is aan wie de monnik zijne 'actie' heeft verkocht.

Er wordt opnieuw gesproken over de eed … Als hij (Grauwet) en zijn borg (pastoor Van Coquelaere) zouden gedeporteerd worden, dan zouden de schuldvorderingen van de monnik (C. Braemt) vervallen!

ùl moet reflecteren ***met den arette (arrêté) van den***
eedt, *dat sij misschien in de deportatie soùde*
konnen vallen, en alsoo soùde ick bloodt
gestelt sijn aen mijne pretentie. ick hebbe (= in mijn bezit)
eenen act eijgenhandig geschreven van den
hr grùwet waerin hij verbindt alle sijne
meùbelen alsoo oock nog twee acten waer
in hij bekent ontfangen te hebben van mij
40 ponden wisglt, ende den aenderen van

ARCHIEFJES

den pastor cocqùelaere als borge principael.
blijve met alle veneratie, offer van dienst
als oock met de complementen aen ùwe
alderliefste ariette (Henriette).
Mijn heer ende vrindt *UL toegenegensten*
vrindt
C Braemt

De monnik moet heelwat tijd besteed hebben aan brieven schrijven want in een P.S. is er nog een berichtje bestemd voor de zwager van J.-A. VC (**Vanderbeken** is de echtgenoot van zijn zuster Thérèse - volgens mijn gegevens zou die zuster zopas in september overleden zijn !)

P:S: ick ***hebbe vanderbeke*** *ù swaeger*
geschreven, van mij te betaelen,
ende aen ùl de penninge te geven
soo niet als dat ick hem daertoe sal
praemen, ick moeste contant betaelt sijn

Gendt den 6 xber 1797 - Een interessante brief met verwijzingen naar de actualiteit van toen… Er is sprake van het **Feest van de Vrede**. Het gaat hier klaarblijkelijk over de 'feestelijkheden' die door de Franse autoriteiten werden georganiseerd naar aanleiding van de **Vrede van Campo Formio** (17 oktober 1797) die gesloten werd tussen Frankrijk (Napoleon) en Oostenrijk en waarbij onze streken officieel naar Frankrijk werden overgeheveld, m.a.w. de Oostenrijkers zien nu af van hun 'eigendomsrecht' over onze streken. Wat verder vernemen we dat de Fransen hun administratie aan het bijwerken zijn betreffende de geestelijken die al of niet de eed afgelegd hebben.

Mijn heer ende vrindt
alsoo ick op den 28 9ber deser ontfangen hebbe
eenen brief van ***d'heer j. bùsschop, behelsende***
de feeste van den vrede, soo ist dat ick gere=
=solvert hebbe van over te commen, als ick
den gefixeerden dag sal weten, die d'heer
busschop mij sal laeten weten om die feest
te konnen bijwonnen, *ende ùl en moet niet*
naelaeten van mijne affairens op ùwen naem
sonder ùijtstel voorts te setten, ingevolghe
de procuratie die ick ùl hier nevens ben
toesendende, ùl en moet geenen kost spaeren
als ùl dùnckt van aen mijne penningen

ARCHIEFJES

te konnen geraecken; want t'is meer
als teijdt van onse saecke met rigeùr
voorts te setten, want ***alhier sijn onse naeme***
met onse professie, en fonctie al opgeno=
=men, soo die hùnen eedt gedaen hebbe als
die den selven geweijgert hebben*, blijve met*
alle agtinge en offer van dienst.
Mijn heer ende vrindt UL toegenegensten vrindt
C: Braemt

Aangezien die heer **J. Busschop** zo'n directe informatie heeft over dat feest, moet hij wel een belangrijk personnage geweest zijn en zal er wel een familieband bestaan hebben met de **F. Busschop** vermeld in de bijdragen van de heer Andries Van Den Abeele over *les Chevaliers d'Empire* (Biekorf 2002 - blz. 309-332).
Er is ook een Post Scriptum met een verwijzing naar de regelmatige **bargedienst** tussen Brugge en Gent …

P:S:
om aen te toonen dat wij menschlievende
ons regt voorsetten, toont aen d'heer grùwet
ùwe comissie als oock aen de borge, ende segt
lieven vrindt, dat er geene ùre ùijtstel meer
en sal gegeven woorden, mits wij al te
dickmaels door hem misleijd sijn geweest.
als ùl den weijn in qùestie in gereedtheijt
heeft laet mij dat weten, om dat ick den selven
van de barge soùde konnen haelen.
ùl jets van noode hebbende van gendt; zijt
maer soo goet van te ordineren, want ick
sal ù dat selve ter handt stellen als ick
tot Brùgge sal commen.
mijn respect aen ùwe alderliefste, gelijck
oock is doende mijne familie etc

Op **11 december 1797** stuurt de monnik aan J.-A. VC *drij distincte acten, maar door de negligentie van d'heer busschop, hebbe ick nog te koort den lesten act van renovatie …*
Die van **12 meij 1794** verklaart uiteindelijk waartoe al dat geschrijf dient…

Den onderschreven bekend soo hij doet bij desen
wel en deugdelijk ontfaengen te hebben uijt handen
van den ***Eerweerden heer guillielmus Braemt***

ARCHIEFJES

moninck in de abdije van Sint andries bij Brùgge
ten titel van leeninge de somme van vijftig ponden
grooten Vlaemsch Wisselgelt tot het erven van een
huijs binnen Blanckenberge, belovende de selve
somme goedtroùwelijk te sullen restitueren
soo haest het selve huijs van den besitter sal
verkogt sijn uijt d'eerste penningen.
tot welkers verzekeringe ik onderschreven verbinde
in handen van den selven hr Braemt alle het gone
ik besitte meubel en immeùbel en het gone
toekomende Actum in Brùgge den 12 meij 1794
J: B: grauwet pbr

De twee andere documenten getekend door *J:B: grauwet pbr* …

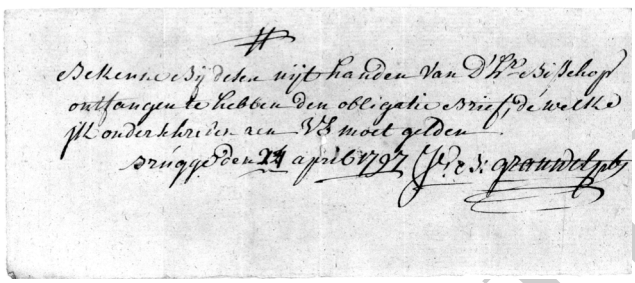

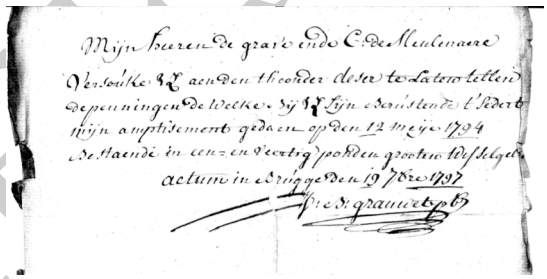

Bekenne bij desen uijt handen van D'hr Bisschop
ontvangen te hebben den obligatie brief, de welke
ik onderschreven aen UE moet gelden
Brùgge den 24 april 1797 J:B: grauwet prb

Mijnheeren de grave ende C: de Meulenaere
Versoùcke UL aen den thoonder deser te laten tellen
de penningen de welke bij UL sijn berustende t'sedert
*mijn **amptisement** gedaen op den 12 meije 1794*
bestaende in een=en veertig ponden grooten wisselgeld
actum in Brùgge den 19 7bre 1797
J: B: grauwet pbr

14 december 1797 - De monnik reageert op een schrijven van J.-A. VC waarin deze vraagt nog enig uitstel te willen verlenen …

Mijn heer ende vrindt
ick hebbe ùl misive op den 14 deser seer wel

ARCHIEFJES

ontfangen, waerin ùl versoekt mijn advis om
ùijtstel te geven aen de verwerders in onse saecke,
ùl moet observeren als dat de deportatie voor
hùn kan commen, ende alsoo ick soùde alles
verliesen; maer in cas sij beloven te betaelen
binnen de 14 dagen, geeft hùn dien tijdt
sonder voorderen ùijtstel. Sij weten wel, als
dat ick die penningen maer gegeven hebbe
voor 6 weken ende differente mael verlengt
voor drij maenden, soo ist dat geheel de
weirelt dat mag weten, dat ick hùn praemen (hùn = grauwet en de borg)
tot restitutie, en dat sij hùn niet en moeten
doleren over mijne gestie, daer gaet voorts
in cas ùl niet en approbert het dilaij. Sullende
mij betroùwende op ùwe aùctorisatie van
te doen als voor eijgen, want sal nog meer
verpligten die altijd geweest is, en nog is.
Mijn heer ende vrindt *UL Verpligsten*
vrindt
C: Braemt

J.-A. VC kan dus *doen als voor eijgen…*

Op **20 december 1797** stuurt de monnik een brief aan VC, met daarbij ingesloten, een brief van de borgsteller **(15 december 1797)**, pastoor **Van Coquelaere**. De monnik vreest zijn 'penningen' nooit meer terug te zien, zeker nu het gevaar bestaat dat de schuldenaar en zijn borg op ieder ogenblik kunnen gedeporteerd worden. Het resultaat voor schuldenaar en borg is nochtans positief, aangezien nog een maand uitstel wordt verleend.

aen d'heer caneghem *gent den 20 x ber 1797*
tot brùgge

Mijn heer ende vrint
Ick sende ùl toe den brief geschreven door
den pastor cocqùelaere, die ick geaccordert
hebbe eene maendt, om dan sonder ùijtstel
onse saecke te vervorderen, ende niet meer
af te wachten alle eijdele pretexten, wij
sijn qùalyck te werck gegaan; geheel
mijn pretentie moeste verandert sijn,

ARCHIEFJES

*jae selfs **veralienert**, al of ùl mijn actie* *(verkopen)*
gekogt hadde, in cas ùl dat approbert
segt aen pastor cocqùelaere dat gij mijn
actie gecoogt hebt, ende dat ik daer aen niet
meer te seggen en hebbe, ick vreese dat sij
*ons sullen bedriegen, ende **daer en boven kan***
de deportatie al van pareijs gecommen sijn
Mijn heer ende vrint *UL O D*
C Braemt

De brief van pastoor Van Coquelaere (Sint-Salvatorsparochie)
Op zichzelf een mooie privépreek die aanduidt dat het geen gemakkelijke tijden zijn voor de gewone burgers en voor de geestelijkheid. Graag geef ik hier de ganse tekst weer omwille van de mooie taal en de overredingskracht van de pastoor …

Brugghe den 15 x bre 1797

Mijnheer
Niet tegenstaende dat Mijnhr van Caeneghem uwen
gecommitteerden belooft heeft, UE: Eenighen tijd te
versoecken ende uijtstel van wedergevinghe der
geleende penningen aen Mijnh grauwet; 'k en kan
niet Laeten van desen brief aen UE: te addresseren
om selve te versoecken, dat ge soude believen nogh
patientie te hebben tot dat den tijd gebetert is, want het
is aen dienen heer gelijck aen mij onmogelijck in dese
tijds omstandigheden de geleende penningen weder te geven,
ten waere gij de goederen van d'Een of d'andere soude
willen doen verkoopen. Ick weet, dat ge al te redelijck
zijt om Mijnh grauwet of mij die schande aen te doen,
besonders in desen tijd, wanneer de geestelijcke door
opspraecke en andersints door haetelijck zijn aen het
volck en soo veel te lijden hebben. 't is waerschijnelijck
de vreese van verlies, die ù beweegt om de geleende
penningen nù weder te Eijschen, dogh ick meijne dat ge
geen reden van vreese hebt, gemaekt het huijs tot
Blanckenberghe aen Mh grauwet competerende ten
minsten thienmael meer weird is als de geleende
somme. daer en boven gij weet, dat de geleende penningen
nogh in wesen existeren genamptiert ter greffie, de w(elcke)
in alle gevallen konnen gereclameert of g'arresteert

ARCHIEFJES

worden. Mr grauwet heeft het huijs aen diversche gepresenteert om te verkoopen, maer niemant gevonden ter oorsaecke van sleghten tijd. hij en hout nogh niet op, en zal voorders informeren om Eenen kooper te vinden al waert dat hij sijn huijs moeste laeten verre onder de weerde om ù te voldoen. g'hebt hem waerlijck grooten dienst gedaen, en opreghtelijck getoont dat hij uwen vriend was, als ge uijt eijgen beweeginghe het geleent geld gepresenteert hebt; maer den dienst, die ge hem nu soude doen met hem het geld te laeten tot dat hij het sonder groot ongemack zal konnen wedergeven, is veel grooter en lofweerdiger. en ter contrarie gij soude hem met de penningen in rigeur nu weder te Eijsschen, onuijtsprekelijck grooter ondienst doen, en meer pijnlijckheijt veroorsaeken als van te vooren plaisier. want ten waere gij van selfs die penningen gepresenteert hadde, hij en soude die van niemant hebben durven vraegen, en dienvolgens soude alsoo sijn reght tot het huijs, het gone hem door den rechter nogh niet aengewesen was, al sughtende van een ander hebben sien besitten. maer nu het reght is hem aengewesen, en de noodighe penningen om aen ù weder te geven, en kan hij van niemant krijgen, dienvolgens indien gij hem blijft praemen, zijne gestaetheijt zal nu veel sleghter en beklaegelijcker zijn als sij te vooren soude geweest hebben; ende 't hadde hem veel min smertelijck gevallen, de Saeke noyt begonnen te hebben, als die nu te moeten Laeten vaeren, ofte te moeten Sien Sijne ~~meubelen~~ meubelen verkoopen om ù te konnen voldoen, wat soud gij wenschen; Lieven vriend, waer't dat ge in sijn plaetse waert ? … doet dan nu met hem gelijck gij in sulck geval geerne soude behandelt worden, en voltreckt met Lof het christelijck werck van Liefde, het gone gij met soo veel gratie en roem bij god en bij de menschen uijt Eijgen beweginge en mensch-lieventheijt hebt begonnen. de vriendschap en wort noijt beter geprobeert nogh oprechter getoont als in den nood. versekert zijnde van uwe goedheijt Eijndighe ick met de woorden van Eccles Cap. 22, V 28, en 29. hout trouwe met uwen vriend in sijne noodsaeckelijckheijt, op dat gij oock in sijn goed en welvaeren ù moght verblijden. Blijft hem getrouwe

ARCHIEFJES

èn staet hem bij in den tijd sijns Lijdens, op dat gij in
sijn Erve moght deelachtigh zijn. hebbe d'Eere van te blijven
Mijnheer

UE. oodm: en bereyden
Dienaer
JL Van coquelaere Past: S: Salv:

Indien 't u Belieft, Een
Letterken antwoorde

4. Brieven van het jaar 1798 (12 nivôse An VI => 11 nivôse An VII)

Een merkwaardige **brief van 26 september 1798**, vanuit Parijs, ondertekend door de heer **Vanlerberghe** brengt ons onmiddellijk weer in de sfeer van het Directoire. Het handschrift van het briefje komt niet overeen met de handtekening van **Vanlerberghe.** Deze **Honoré Vanlerberghe** – echtgenoot van **Marie-Joséphine Ryckaseys**, die de zus is van **Jean-François Ryckaseys**, echtgenoot van de zus van **Jean-Augustin Van Caneghem** – zullen we nog dikwijls ontmoeten in de correspondentie van de toekomstige architecte-voyer.

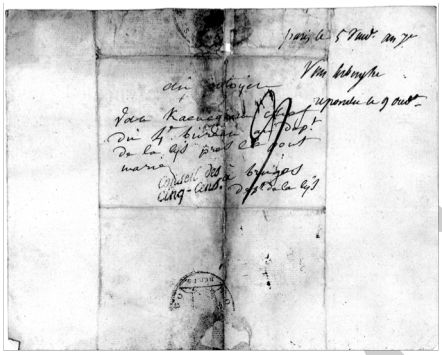

Op de envelop : *Aù Citoyen Van Kaeneghem chef dù 4e bùreau au Dept de la lijs près le pont marie à brùges Dept de la lijs*. We zien er ook de stempel van de *"Conseil des Cinq-Cens"*, een wetgevende vergadering die te vergelijken is met de Chambre des Députés = de Kamer van Volksvertegenwoordigers, hoewel de manier om er verkozen te raken niet te vergelijken is met ons huidig systeem. Het is een aanvraag om het bijgesloten **non-emigratie**certificaat te laten voorzien van een visum van het Departement van de Leie. De tekst luidt als volgt :

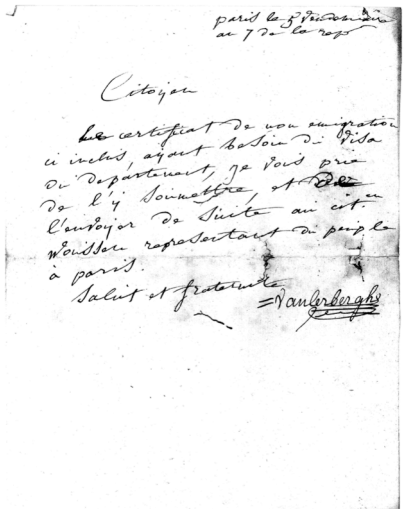

Paris le 5 vendemiaire
an 7 de la rep (26 sept. 1798)

Citoyen
Le certificat de non emigration
ci inclùs, ayant besoin du visa
dù Departement, je vous prie
de l'y soùmettre, et de
l'envoyer de sùite au cit(oy)en
Woùssen *representant dù peùple*
à paris.
Salùt et fraternite ***= Vanlerberghe***

ARCHIEFJES

Het was immers de tijd dat men moest kunnen bewijzen dat men niet tot de categorie van de 'émigrés' behoorde want dat kon verbeurdverklaring van eigendom tot gevolg hebben; bijgevolg was het noodzakelijk een attest te hebben waarbij verklaard werd dat men het grondgebied van de Republiek niet had verlaten. Het geviseerde certificaat moest gestuurd worden naar de heer **Woussen**, wonende in de *rue de Valois n° 286 faubourg honoré a paris* (zoals we zien in de brief van 14 december 1798) en zijnde volksvertegenwoordiger van het Département du Nord. Het toont aan dat de heer **Vanlerberghe** goeie connecties heeft met het centraal gezag – via volksvertegenwoordiger **Woussen** – en tevens een zeer nuttige antenne heeft in de hoofdplaats van zijn departement, in de persoon van **J.-A. VC.**

Nog een brief van **26 september 1798** van een zekere **J:C: onraedt**. Hier richt de heer **Onraedt** zich tot J.-A. VC - de architect - en wil toch volledige zekerheid hebben i.v.m. de toelating tot het openen van het toegestopte vertreck (waaraan ze reeds begonnen zijn – *hebben sulckx ontgonst*). Spijtig is alleen de datum vermeld en ontbreekt de plaats van de afzender.

5 vendemiaire 7 Jaer

Burgher
alsoo ick hadde vernomen van Sr. Keerreman, dat uE: van intentie was geweest te openen seker toegestopte vertreck, hebben sulckx ontgonst, dogh aleer daer inne voorts te gaen, hebbe ul: gedaen versoucken, en versoucke uE: andermael, sigh te willen begeven tot in het huys tot gonne ick bewoone, om daer over te confereren, in afwachtinghe blijve
Burger ***Heyl en Broederlijckheyt***

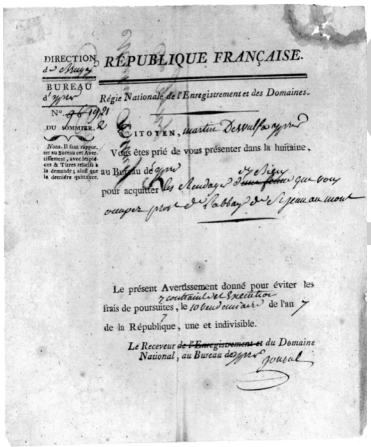
DIRECTION d'Ypres
RÉPUBLIQUE FRANÇAISE.
BUREAU d'Ypres
Régie Nationale de l'Enregistrement et des Domaines.
N° 4+1981
DU NOMBRE R
CITOYEN, martin Dewulf a ypres
Vous êtes prié de vous présenter dans la huitaine,
pour acquitter les rendages du bien que vous occupez prov(enant) de l'abbaye de St jean au mont
Le présent Avertissement donné pour éviter les frais de poursuites, le 10 tend mois de l'an 7 de la République, une et indivisible.
Le Receveur de l'Enregistrement et du Domaine National, au Bureau de Ypres

Een officieel document van **10 vendémiaire de l'an 7** (= **1 oktober 1798**) toont aan hoe het eraan toeging in de **Administratie van Registratie en Domeinen** …

De heer **Martin Dewulf** moet zich binnen de acht dagen aanbieden in het bureau van Ieper voor het betalen van de pacht van het goed dat hij betrekt, afkomstig van de abdij van *St Jean au mont* = St-Jan-ten-Berg. Deze verwittiging om gerechtskosten te vermijden + *de verplichting tot uitvoering.*

Citoyen, *martin Dewulf a Ypres*
Vous êtes prié de vous présenter dans la huitaine,
au bureau de *'Ypres*
pour acquitter *les rendages du bien que vous*
occupez prov(enant) de L'abbaye de St jean au mont

ARCHIEFJES

Le présent Avertissement donné pour éviter les
en erboven geschreven *et contrainte d'execution,*
frais de poursuites, le *10 vendemiaire* de l'an *7*
de la République, une et indivisible.

Le Receveur ~~de l'Enregistrement et~~ du Domaine
National, au Bureau d~~e~~ *'Ypres*
getekend *Jouval*

Die gebouwen moeten overblijfselen geweest zijn van de abdij St-Jan-ten-Berg die te Ieper gebouwd werd in 1598, nadat de stad Terwaan en de grote abdij van **St-Jean-au-Mont** in 1553 volledig met de grond werden gelijk gemaakt door het leger van Keizer Karel (zie de website http://inventaris.vioe.be/dibe/relict/30540). Zoals het verging met de Sint-Donaaskathedraal te Brugge, werd ook deze abdij, op enkele bijgebouwen na, volledig afgebroken.
In een brief aan J.-A. VC, daterend van **20 oktober 1798** (29 vendémiaire an 7) doet de heer DEWULF zijn beklag i.v.m. de huurprijs die hij te hoog vindt aangezien het gebouw flink beschadigd werd door **beschietingen** (!).

Ypre le 29 vendemiaire an 7

Citoijen
***Je présenté** a l'administration dù département ùne -* J'ai présenté
- pétition tendante à une indemnité pour ùne jouisance –
*de ma maison c'est à dire poùr **demunition** de prix dù bail* diminution
attendu que la maison étant baucoup dommagé par le -
***bombardement**, il ne serait pas juste devoir payer le -*
tout.
Le prix de bail n'aiant point joui de la maison comme
je l'aurais louée cependant le releveur du domaine
national en cette commùne / comme vous voiiez par sa lettre
***ci in stend** / me ménace d'exécution si je ne satisfasse* ci-incluse
pas, voùs avez vù ma maison et sans doùte voùs vous souvenez
encore son mauvais Etat il n'ij a rein de si juste suivant
moi que qat (= quand) on m'accorde pour ces raison quelque remise
du bail.
cest pour ce la que je vous invite à voùloir bien sitot –
possible informer à bûreau qùe est devenue une petition –
présentée vers le mois pluvios dernier, et tenier la main
poùr une prompte expédition pour éviter la contrainte,
dont le dit receveur me ménace en attendant un mot de
vottre Reponce … Je suis âvec Estime

ARCHIEFJES

Vottre tres humble Serviteur
C Mr Dewulf
vous avée le compliment
de vottre cheer baûsfrere =
= toute le famille

Met ***bombardement*** kan moeilijk bedoeld zijn 'beschietingen' uit het jaar 1794 , wanneer de Franse troepen in onze streken doordrongen; dan zou het bezwaar van die hoge huur voor een beschadigd huis al vroeger geformuleerd geworden zijn dan in het jaar 1798. Waarschijnlijk werden de abdijgebouwen beschoten om aldus de afbraak te bespoedigen, of met dynamiet vernield (zoals het dikwijls gebeurde).

Uiterst interessant is een brief van de monnik, daterend van **3 oktober 1798**, waarin melding wordt gemaakt van de toenmalige actualiteit : de executie van de bende van **Salembier**, minder bekend dan de bende van **Baekelant**.
De website *http://www.archivespasdecalais.fr/Anniversaires/15-decembre-1764-naissance-de-Francois-Salembier* geeft ons meer inlichtingen over die François Salembier uit Aire-sur-la-Lys die deel uitmaakte van de bende van de *"Chauffeurs du Nord"* en zich aldus schuldig maakte aan *brigandage*. Volgens *"Les archives du Pas-de-Calais"* zou de naam 'chauffeurs' (verwarmers) verwijzen naar de wrede methode die door de bendeleden gebruikt werd om de slachtoffers te doen bekennen waar hun geld en juwelen verborgen zaten : ze omwikkelden de voeten van de geknevelden met stro dat ze nadien in brand staken.

Mr vancaneghem *gent den 12 vend 7 jaer*
tot brùgge

Mijn heer ende vrint

Ick hebbe ùl geeerden op de 12 deser ontfangen
ende met veel plesier verstaen als dat ùl mijn proces
verbal heeft bekommen, versoekende van ùl van mij
het selve met den brenger deser te doen ter hand
stellen, want ick niet geintentionert ben in dit saisoen
naer brùgge te commen; ende oock om reden als dat er
geenen dagh gefixert en is, om de execùsie te
doen van de ***bende van Salenbier.*** *ùl kan dùncken*
hoe menigmael ick op ùl peijse, ende wat herteseer
dat mij dit veroorsaeckt, van geprivert te sijn
van mijnen lieven vrindt ende vrindinne van cane=
=ghem, daer om, ùl door mij versoght sijnde van

ARCHIEFJES

maer te disponeren over mijn persoon, van
nog kloekere banden van vrintschap te maecken
als die te vooren gemaeckt geweest sijn, daer om
en spaert mij niet, in alle het gonne aen ùl
ùtil kan sijn.
Mijn heer en vrint *UL oodtmoedighen vrint*
C Braemt

De bendeleden werden op **6 november 1798** te Brugge terechtgesteld. (even googlen om iets te weten te komen over de 'grouwel-daden' van die bende.

Een brief van een zekere **BOUDRIJ** (Ieper) van **4 oktober 1798** (13 vendémiaire an 7) toont ons hier duidelijk aan dat de *chef du 4e bureau* ook optreedt *"in opdracht"* want hij heeft grond gekocht voor rekening (p m/c = pour mon compte) van BOUDRIJ.
J.-A. VC krijgt hier ***"deux rescriptions"*** (een woord dat zoveel betekent als *"mandat"* of *"wisselbrief" => even googlen – Wikipedia - met de woorden "assignat" "rescription" en "mandat territorial"*) toegestuurd die de heer BOUDRIJ uit Parijs ontvangen heeft. Deze *'rescriptions'* zijn reeds getekend op de keerzijde en zullen hem in staat stellen de verschuldigde aankoop van het gekochte stuk grond te vereffenen. Hij verwacht dat de administratieve formaliteiten vervuld worden en dat de akte in de vereiste vorm aan hem bezorgd wordt via de heer Alleweerelt.

M. J. Van Caneghem *Ipren 13 Vendémiaire an 7*

Monsieur,
Venant de Recevoir de paris deux ***rescriptions****, du paijement de La partie*
de terre que vous avez achetté p m/c J'ay Le plaisir de vous les envoijer
Incluse afin que vous puissiez faire Le necessaire, et me faire parvenir
par Le messager alleweerelt L'acte dud(it) achat en duë forme,
quant il se presentera en ***affiche*** *une petite partie occupé par Le nommé*
duelt d'environ une mesure arrentée et Situë en La commune de Brielen
plaira m'en avizer, Vous obligerez en tout votre Concitoijen
B" Boudrij
J'ay Signé Les rescriptions au dos
afin que vous puissiez Le remplir,
(M)andez-moi SVP au proffit de qui est L'année courante que doit
Le Locataire de Coster

De heer **Boudrij** is tevens al kandidaat voor een ander artikel dat - zo verwacht hij toch - misschien binnenkort op een affiche zal staan : een gemet grond dat verhuurd wordt aan de genaamde D. en gelegen is in de gemeente Brielen.
Bij dergelijke verkopingen werd eerst lezing gegeven van de *"affiche"* - met

ARCHIEFJES

vermelding van de verscheidene *"articles"*, van het proces-verbaal der eerste veiling, en van de algemene voorwaarden. Dan werd een eerste kaarsje ontstoken (le premier feu) waarbij opnieuw kon geboden worden. Na het ontsteken van het tweede kaarsje kon het definitieve bod komen (zie Zonnebeke hieronder).
In zijn P.S. vermeldt de heer **Boudrij** dat hij reeds getekend heeft op de keerzijde (wijst op een vertrouwensrelatie). Hij wil ook weten ten voordele van wie de lopende pacht is.

Er volgen dan enkele brieven van de heer **Vanlerberghe** (Ieper) aan **J.-A. VC** aangaande betwistingszaken of aanvragen om betalingen te verrichten bij ontvanger SAEY. Iedere brief heeft in het adres : *chef du 4e Bureau (de l'Administration Centrale) du Département de la Lys près le pont Marie*.
Die **Vanlerberghe** die zijn brieven ondertekent maar ze zelf niet schrijft (te merken aan het handschrift) zet er zijn voornaam niet bij, of toch heel onduidelijk. We moeten vermoeden dat de krulletjes onder de naam in de handtekening, de voornaam **Honoré** betekenen. **Honoré Vanlerberghe (Honoratus-Amatus – Bailleul 1758 – Vlamertinge 1810)** moet eveneens expert zijn, gezien in een brief van 29 november 1798 geschreven staat : *Je vous prie à recevoir pour mon compte ce qui m'est encore due pour mes honnoraires des Estimations des dom(aine)s N(ationau)x.* Hij is ook advocaat gezien hij niet alleen zijn eigen zaken bepleit maar eveneens zaken die hem worden toevertrouwd. Zijn zoon, André-Benoit, is eveneens advocaat.
Terloops weze genoteerd dat hij twaalf jaar ouder is dan J.-A. VC. Het is interessant te weten dat deze **Honoré Vanlerberghe** de echtgenoot is van **Marie Joséphine Ryckaseys**, die de zuster is van **Jean François Ryckaseys**, de echtgenoot van **Anne Livine Van Caneghem**, zuster van **Jean Augustin Van Caneghem**. (zie brief 1795) (http://dossiers.genealo.free.fr/zegres/familles/a216.htm) (http://gw.geneanet.org)
Die verwantschap verklaart o.a. waarom er zo een intense correspondentie is tussen de heer **Honoré Vanlerberghe** en **J.-A. VC**. Dikwijls is het de 'commis' van Vanlerberghe die schrijft : zijn naam is **Verminck**. Op dezelfde website zoals voorheen vermeld, vernemen we dat **Jacques-Antoine Verminck** de echtgenoot is van **Marie Thérèse RYCKASEYS**, een andere zuster van **Jean François RYCKASEYS**, de advocaat.

Een schrijven van **22 oktober 1798** is wel het vermelden waard …

Au Citoïen
Van Caeneghem Chef de bureau
de L'adm(inistrati)on Centrale proche
Le pont Marie
A Bruges

ARCHIEFJES

Ypres 1e Brumre An 7 rep(ublique)

Au Citoïen
Van Caeneghem
A Bruges

Citoïen Et Ami

Je vous fait passer Cijoint une récipissé de 4,100" des tiers, que Je vous Prie de remettre avec La Lettre au Cen (citoyen) ***Saey*** *recev(eu)r, Vous Païerai 3/5 de La moitié de La mise aprix à la decharge du Cen Joseph Deghers dont La quittance se trouve Ci Incluse que Le recev(eu)r naura qua Signer. tacher Citoïen de trouver ……. en* ***bons de moines*** *pour Les Deux autres Cinq(uiè)mes du même objet, et fait Signer La quittance ici aussi Incluse, Pour que vous pourriez m'envoïer de suite L'Extrait du titre de propriété, avec Ceux que vous avez Encore Chez vous.*

CiJoint une Lettre a L'adresse du Citoïen ***ghyselen a Laquelle Je vous prie de tenir La main****, Elle Contient qu'il me doit donner dans La quinzaine de L'argent Et le titre de proprieté de Six mesures De terre a Lui achetter, faute de quoi que Je L'attaquerai En Justice*

in de zin van : *er speciale aandacht aan besteden, in het oog houden …*

J'ai L'honneur d'Etre
Votre très humble Serviteur
PS. ***= Van Lerberghe***

Je vous invite de faire parvenir les les lettres incluses a leur addresse aussitot la reception

Het verwerven van **le titre de propriété** was dus de slotfase van iedere transactie. We ontmoeten hier de naam **Ghyselen**. Het is eveneens iemand die geïnteresseerd is in het opkopen van die nationale goederen (zie brief van 19 december 1798.) Dat de verhouding tussen die kandidaatkopers niet altijd opperbest was, bewijst het dreigement de heer Ghyselen voor het gerecht te dagen. Die brief van 19 december 1798 toont duidelijk aan dat J.-A. VC min of meer een spilfiguur is in het ganse gebeuren.

Een brief van **1 november 1798** van diezelfde **Vanlerberghe** luidt als volgt :

Ypres le 11 Brumaire an 7 Rep
Au Citoien Van Caneghem

ARCHIEFJES

Veuillez je vous prie me faire passer Le proces
verbal d'adjudication d'un ***Moulin et 6 mesures***
de terres sur zonnebeke *je Lai absolument*
Besoin pour Le quatorze de ce mois ***Comme***
jl *(y)* ***a un Courrier qùi passe tous les jours***
De L'administration dù departement vous
pourrez me L'envoier par cette voie par
Le Bureau d'Envoie.
En attendant Je vous Salue fraternellement
= ***Vanlerberghe***

De lectuur van deze brief deed me denken aan een artikel over de abdij van Zonnebeke dat ik jaren geleden met veel interesse gelezen had in de *Annales de la Société d'Emulation de Bruges*. In deel LXV van de collectie (april-juli 1915-1922) heb ik dus met veel aandacht **De laatste Jaren der Abdij van Zonnebeke** herlezen en … ongelooflijk… wie ik daarin ontmoette : *le Chef du 4e Bureau de l'Administration Centrale du Département de la Lys*!
Tekst in de *Annales* : p. 149 …

Den 1 Nivose jaar VI (1797) werden al de kloostergebouwen met den kloostergrond verkocht. Ziehier het origineel stuk:

Liberté Egalité
République Française
Procès Verbal
de première enchère et d'adjudication définitive
vente des biens nationaux
etc. etc.
Nous Van Praet et Chomel admrs du Département de la Lys,
commrs nommés pour assister aux ventes … Barret …

… dan wordt opgesomd alles wat te koop gesteld wordt en … *Lesquels biens seront adjugés dénitivement le 1er Nivose an 6 au plus offrant et dernier enchérisseur ..*
Het begint bij een inzet van 15.000 livres (1 livre / pond = 20 sols / schellingen = 240 deniers / penningen) en een eerste bod van 19.500 livres. De verkoop wordt omstandig verhaald en gebeurt op een heel typische wijze : *En conséquence nous avons fait allumer un premier feu, pendant lequel il a été offert par le citoyen Donnij vingt mille, par De Smuyck trente mille, par De Groseilliez quarante mille, par …* Het gaat hier dus weer over de klassieke *'vente à la bougie'*, of *'à la chandelle'* waarbij het uitgaan / uitdoven van de kaars het einde betekent van het bieden. Het laatste bod werd

ARCHIEFJES

gedaan door de *citoyen* ***Van Caneghem****, à Bruges, les biens désignés au présent procès-verbal, pour la somme de soixante mille cent francs (60.100 francs) ….* Dan wordt een 'nieuw vuurtje' gemaakt = laatste kaarsje aangestoken voor het ultieme bod ; het blijft bij het bod van *citoyen Van Caneghem, à Bruges.* J.-A. VC heeft het echter niet gekocht voor zichzelf … hij diende als 'stroman' d.w.z. in opdracht van iemand anders die onbekend wenste te blijven. Op het beslissende openblik van het tekenen maakt de eigenlijke koper zich bekend. In de terminologie van die tijd was J.-A. VC dus **le commandé** en was de Parijse handelaar **le command.**

Le dit citoyen a également déclaré qu'il acquerrait pour lui ou pour son ami à élire et a signé avec nous,
Fait à Bruges le jour, mois et an que dessus.
Je soussigné déclare pour command le Cn Jean Delaveleye négociant à Paris,
J.-A. Van Caneghem
Je déclare la nomination de command faite en ma faveur par le Cn ***J.-A. Van Caneghem****, par procuration de J.B. Delaveleye de Paris.*
J. Delaveleye
Van Praet, Hennessy, J.J. Baret

Enregistré à Bruges le 1er Pluviose an 6me reçu cent cinquante une livres avec le command.

(uittreksel uit "De laatste jaren der abdij van Zonnebeke - V.PIL - Annales de la Société d'Emulation de Bruges - 1915-1922 avril-juillet p.149)

Hier zien we hoe de functie van **chef du 4e bureau** in de **Administration Centrale** (Administratie waarlangs onvermijdelijk alles moest passeren dat een officieel karakter diende te krijgen) de deur opende naar lucratieve transacties.
We kunnen ons die periode van het Directoire voorstellen : een periode van verwarring waarin de aangeslagen kerkelijke goederen voor een appel en een ei werden verkocht om toch maar de put van die enorme Franse staatsschuld te kunnen dempen; de nieuw veroverde 'Belgische' gebieden waren dus een welgekomen wingewest voor de Franse Republiek. Dat op dat ogenblik degenen die het dichtst bij het vuur zaten, zich het best konden warmen, lijkt vanzelfsprekend.
We weten dat sedert 1795 veel Fransen meegekomen zijn om hier de belangrijkste, bestuurlijke posten in te nemen. Het volstaat eventjes te bladeren in de **Almanach van 't Eerste Arrondissement van het Departement der Leye (1812)** (Google-boek) om de vele Franse namen te zien, bij voorbeeld blz. 71 - Vereenigde Rechten, letterlijke vertaling van Droits Réunis (d.w.z. belastingen en diverse bijdragen - http://www.napoleonica.org/ce/ce_finance.html) : MM. Virgile, Préfontaine, Chouly, Ricour, *Lameere - Marlier* - **Delaveleye**, Massé, *Van Remoortere*, Durocher,

ARCHIEFJES

Ferrand, Desbrières, *Pruyssenaere*, Leclerc, Favre, Lottilier, Lucan, Hutin, Bouvain ... Daar zien we dus de naam **Delaveleye** terug die we ontmoet hebben in de koopakte van de gebouwen van de abdij van Zonnebeke.

Wat later - in een **brief van 4 november** - komt **de molen van Zonnebeke** opnieuw ter sprake in een brief van Citoyen **Vanlerberghe** …

Je vous transmet Ci ***Joint mandat d'appel de la Sentence rendu a ma Charge*** *par le tribunal Civil du département,de La Lys afin que vous voudrez Le faire* ***Signifier*** *aussitot La Reception* ***au*** *Commissaire pres Le département par un huissier près Le même tribunal, Et me le faire repasser de suite avec son rela(i)s* ~~*dont projet*~~ *xxxxxxx Je vous Prie a me faire parvenir par le porteur Le proces Verbal d'adjudication du moulin a zonnebeke par moi acheté, ainsi que L'acte transaction Entre Le C(itoye)n Cosme Spilliaer Et Sa belle Soeur que vous voudrez Lever au greffe du tribunal.*

(krijgt mandaat (volmacht) om in beroep te gaan tegen het vonnis dat hem in het ongelijk heeft gesteld …)

(het officieel laten weten–na ontvangst-aan..)

Et suis votre Concitoïen

*= **Vanlerberghe** (de voornaam **Honoré** moet er telkens bij 'geraden' worden – het handschrift is helemaal niet in fase met de handtekening)*

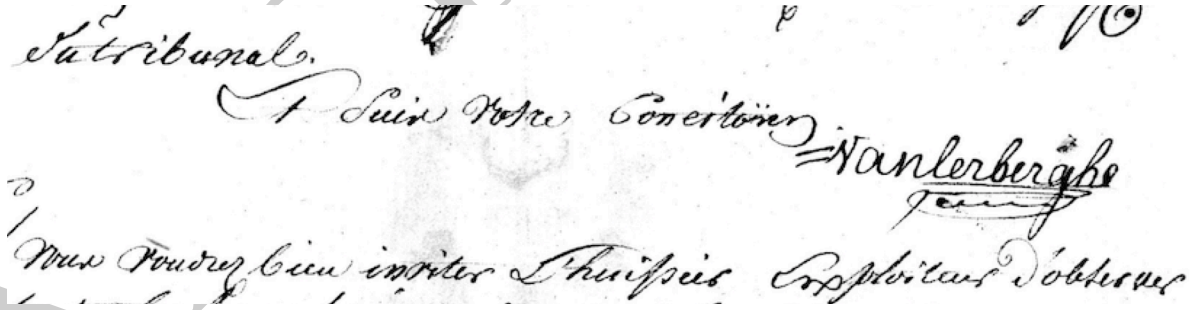

P:S: vous voudrez bien inviter L'huissier Exploiteur d'observer toutes les formalités requises par les lois afin que l'appel puisse porter son effet.

We merken dat **Honoré Vanlerberghe** zeer geïnteresseerd is in molens want zijn naam duikt ook op in de aankoop van de watermolen van Belle (Bailleul) (19de eeuw) : http://mvr.chez-alice.fr/moulin/baileau.htm.
We vinden zijn naam ook terug in de verkoop van de Bunder-Cruyce-hoeve te Moorslede. De mooie website over de Zusters van O.L.V.-ten-Bunderen -

ARCHIEFJES

http://www.nieuwsbronnen.com/tenbunderen/revolutie.html - geeft meer bijzonderheden over de verkoop van de verscheidenen onderdelen van de abdij.

Het spreekt vanzelf dat die 'expert - schatters' aan de bron zaten van iedere verkoop van eigendommen en het feit dat in katholiek Vlaanderen het verwerven van deze aangeslagen kerkelijke goederen met een scheef oog werd bekeken, zal er wel voor gezorgd hebben dat het aantal kandidaat-kopers eerder beperkt gebleven is zodat de verkoopprijs aan de lage kant was.

Op **2 november 1798** heeft **J.B. Ryckaseys** een brief gericht aan J.-A. VC. (moeilijk leesbaar - waarschijnlijk té lang blootgesteld aan licht of mindere kwaliteit van inkt). **Jean-Baptiste** Ryckaseys, papiermaker, is de vader van Jean François Ryckaseys, advocaat te Ieper en echtgenoot van J.-A. VC's zuster, Anne Lievine. Diezelfde **Jean-Baptiste** is de zoon van Joseph François Ryckaseys, eveneens papiermaker *(een document van 24 okt. 1798 heeft de naam **Ryckaseys** als watermerk).*

*Het adres is in het **Frans** geformuleerd …*

Au Citoyen
Van Caneghem Chef du quatrième bureau de
L'administration Centrale du departement de la lys
pret le pont Marie

De brief is in het **Nederlands** opgesteld …

Iperen 12en brumaire 7. Jaer der Rep

Mijn heer en waeren Vrient

Mijn Soone den advocaet gister alhier Wel ende gesont thuys gearriveert Synde Van brugge, heeft mij geseydt dat de Saeke is beslist geworden In het tribunal Civil Sittende in uwe Stadt, weghens de fonctie van huissier van tSelve tribunal / die par Versouck Schrift / Ik ben geadtmitteert, voor de residentie van Yperen, geloove ulen daer af Eenige Wetenschap heeft;
Waerom desen om ulieden met alle Liefde te versoucken, Van mijne commissie te willen Lighten ter greffie van het gemelde tribunal Civil ende my die af te Senden, d'oncosten dezer annex Voor my te willen verschieten, welcke ik ulieden met uwe devoiren aenstonts Sal restitueeren naer Wetenschap hebbende van het bedrag der Selve; Wegens het doen Van den Eedt, den advocaet heeft my gedeclareert, dat Ik een Selven Sal moeten presteeren voor den Juge de paix van alhier
Op uwe goedtheydt betrouwende, blijve met veele Complementen van de geheele famillie, dewelcke (ik) bidde te presenteeren aen Joufvr.
uwe beminde

ARCHIEFJES

ULenD:W:Dienaer
JB Ryckâseys pius

Jean-Baptiste Ryckaseys laat zijn naam volgen door
pius = de vrome

Mynheer & Vriendt

p.s ùl andermael versoùckende de gevraegde stùcken af te senden soo haest mogelijck Sal ùl Verplighten als Boven

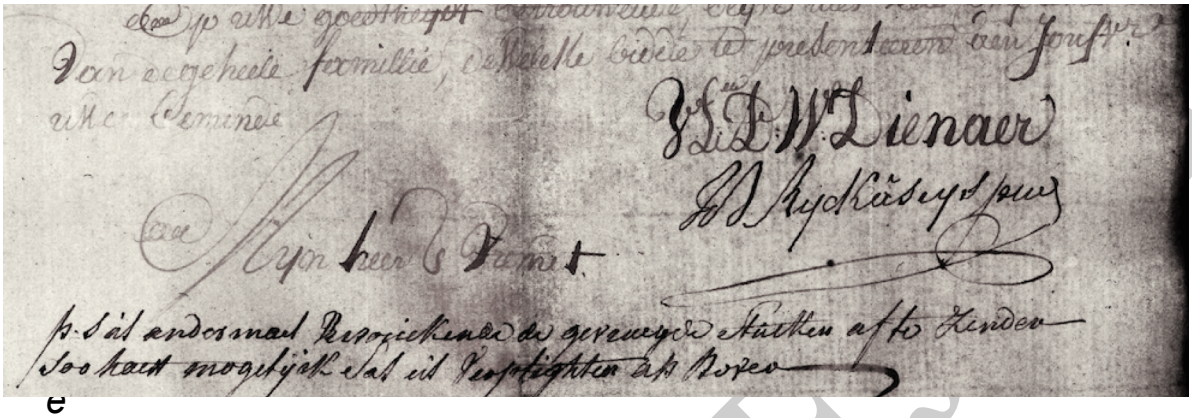

e

*Het handschrift van het **postscriptum** (en handtekening?) is niet hetzelfde als dat van de brief. De schrijver gebruikt de u met beklemtoning (accent) - ù.*

Een beetje nadien is er opnieuw een brief van vader RYCKASEYS, deze keer gedateerd **14 november 1798**. Het adres is zoals hierboven … Vader Ryckaseys is 'geadmitteert' voor de functie van 'huissier' te Ieper en heeft nu de eed afgelegd. Aan de schoonbroer van zijn zoon wordt gevraagd alle verdere formaliteiten te vervullen.

Ipere 24 en brumaire 7te Jaer

Mijnheer & Vrient

*Neme de vryheydt ul(ied)**en** hier Jnclus toe te zenden het proces Verbal Van mynen gepresteerden Eedt, met het Stuck, Welck ul(ied)en my heeft toegesonden Leden Eenige daegen, ul(ied)en biddende deSelve te willen bewegen ter greffie van het tribunal Civil, ende aen den greffier versoucken van mijne Commissie In due forme / Soo haest mogelyck / te willen maeken omdat Ik Seffens In Wercksaemheydt soude connen treden.*
ul(ied)en Sult Sooveele goedtheydt hebben van soo haest myne Commissie gemaekt Synde my die af te Senden d'oncosten vandiere voor my te Willen Verschieten, Welcke uwe Meermael gedaene Verschotten, briefporten honoreren etc. ul(ied)en Seffens Sal restitueren ende voldoen, Soo haest Ik Sal Vernemen het bedrag Vandiere.
Op uwe goedtheydt betrouwende, blijve met veele Complementen Van de geheele famillie, bidde deSelve te presenteeren aen Joufvr.
uwe beminde. UL:D:W:Dienaer

Mijnheer ***JB Ryckâseys pius***

ARCHIEFJES

*PS: bidde **D'hant daer aen te houden**, dat Ik myne* (ervoor zorgen, in het oog houden)
commissie in d'eerste daegen kan bekommen, blyve als boven

De advocaat Jan Ryckaseys (of Jean-François), zoon van Jean-Baptiste, schrijft op **30 november** (jaartal is niet aangeduid, maar het zou kunnen 1797 of 1798 zijn !) een persoonlijk briefje aan zijn schoonbroer J.-A. VC … Iets merkwaardigs op taalgebied : zijn adres is in het Nederlands geformuleerd (en bevat een element dat het bestellen van de brief nog gemakkelijker moet maken), de brieftekst is in het Frans.

Aen Den borger
Jean Van Caneghem aen de
mariabrugge reht over het huis
vanden borger Verranneman
tot Brugge

Ipres ce 10 frimaire

Mon cher frere et soeur

Veuillez s'il vous plait, faire remettre
ce panier à la barque de bruges a gand
Samedi prochain - sans faute- parce qu'on le viendra
chercher à la chutte , dimanche suivant (chutte = schuit = barge)
convention. J'aurai le plaisir de vous
venir voir incessamment nos complimens
a toute la famille.
Moncher cher frère et Soeur
Jan Ryckaseys

Recommandez s'il vous plaît
qu'on aie soin de rien mettre
dessus (men mag niets op de mandinhoud leggen :
breekbaar ? zeer delicate inhoud ?)

Het meegeven van een mand (bericht, goederen, eetwaren …) met de bargeman, bestemd voor een kennis of familielid, was een courant gebruik. Tijdens de studieperiode (± 1818-1823) van Jacques Van Caneghem (zoon van J.-A. CV) aan de pas opgerichte universiteit van Gent, zal zus Catherine regelmatig - via de barge – nieuws, levensmiddelen en gewassen linnen aan haar broer laten geworden.

Op **8 november 1798** verstuurt **Lambin** uit Ieper een brief met de typische hoofding van de Republiek. De heer Lambin is *surnuméraire* in het *Bureau des Droits et d'Enregistrement et du Timbre* te Ieper. Het gaat dus over iemand die

ARCHIEFJES

tijdelijk aangeworven is in het kantoor. De naam ***HERWYN**, Receveur* is doorstreept. Diezelfde **Herwyn** vinden we terug in de *Annuaire du Département de la Lys* van het jaar XII (= sept. 1803 - sept. 1804, dus einde Consulaatperiode) bij de "*Représentans Du Département dans le Gouvernement français"*. Boven zijn naam staat "*Sénat Conservateur*" en hij is '*ex-constituant*'. In de *Almanach* van het *Departement der Leye* 1812 figureert hij als ***volks-verbeelder (!)*** *van het Departement der Leye, by het Fransche Gouvernement* - ***Behoedende*** *Senaet (Sénat Conservateur).*
Het gaat over …

Au
Citoyen Van Caeneghem
Employé à l'administration du
Département de la Lys
A Bruges
Franc

LIBERTE, EGALITE, FRATERNITE
N° YPRES le 18 brumaire de **l'An** 7
de la République Française, une & indivisible.
Lambin Surnuméraire au bureau
~~Herwyn, Receveur~~ des Droits d'Enregistrement & du Timbre à Ypres,

Au Citoyen Van Caeneghem Employé à l'administration Centrale du Département de la Lys à Bruges

Citoyen !
Passé six mois je vous ai demandé que vous auriez eu la bonté de me procurer le mandat pour réparations faites par le citoyen Delva à reninge aux édifices de la ferme qu'il occupe et qu'il a acquis depuis lors contre la république; ce fermier se trouve contraint au payement de ce qu'il redoit jusqu'à l'époque de l'adjudication, et désire se libérer, mais il ne peut le faire sans qu'il ait obtenu l'état ordonnancé de ces réparations: ce motif est assez puissant J'espère, pour que vous aiez la complaisance d'en accélérer l'expédition; veuillez, je vous prie, me rendre ce service, Je vous le demande au nom de notre amitié, mais surtout que ce soit le plutot possible, car ce n'est qu'à cette seule condition que le R(ecev)eur du domaine veut bien tarder encore quelques jours à donner exécution à la contrainte, en me le faisant parvenir Joignez y la note de vos honoraires et debours, je vous les ferai passer de suite avec reconnaissance.
En attendant veuillez me croire tres sincerement
Votre devoué Concitoyen
Lambin
P.S. Cijoint une procuration a l'effet de faire la levée du mandat en question: aprés avoir obtenu ce mandat vous

ARCHIEFJES

*voudrez bien vous donner la peine de le faire viser bon à payer par le Directeur **Masson de longpré**, sans quoi il ne pourrait passer en compte*

De naam **Masson de Longpré** vinden we terug in het Google-boek : Journal du Palais - Décisions du Conseil d'Etat et Ordonnances du Roi – Tome IV – 1934 :
*Le sieur **Masson de Longpré**, ancien directeur des domaines, est décédé le 17 mai 1829. Sa pension …* Dan volgt dat beslist werd het overlevingspensioen voor zijn echtgenote te verminderen met een derde, beslissing die ze betwist bij de Raad van State.

Op **19 november 1798** schrijft **Vanlerberghe** een brief die alweer een idee geeft over zijn activiteiten. Het handschrift is dat van **Verminck**, de handtekening van **Vanlerberghe …**

Ypres 29 Brum(ai)re an 7 re(publique)

Citoïen et ami
Je vous fait passer Ci Joint petition pour Le C(itoy)en Cosme Spilliaer vous priant de vouloir La presenter au tribunal Civil du dept. et – aussitôt La permission de saisie obtenue me La retourner sans retard pour faire faire Les Exploits.
Vous trouverez aussi Jointe acte de non conciliation délivré par le Juge de paix du Canton d'Haeringùe dans ma cause contre mon fermier afin que vous voudrez Le presenter au greffe du tribunal Civil Et tacher s'il est possible d'y obtenir Jour de comparusion pour Le quatre nivose prochain, afin de venir en personne plaider ma cause en même tems que Je doit y Etre pour Celle Entre Spilliaer Contre sa belle soeur fixée audit Jour, aussitot obtenu Jour de Comparusion vous me Le passerez de suite pour En faire La signification.
*Je joins Egalement petition pour Le C(itoy)en Charles Prolles Chartier avec Le tableau En double et **pieces Justificatives** vous priant de* bewijsstukken
***poursuivre** au département **mandat de païement** de la somme y reprise et de L'envoiier a mon adresse.*
Je vous salue fraternellement.
= Vanlerberghe

De *'chef de bureau'* **Van Caneghem** lijkt wel een doorgeefluik voor de heer **Vanlerberghe**, voor wie het praktisch is een dergelijke antenne te hebben in de hoofdplaats van het departement waar alle machten vertegenwoordigd zijn. Vanlerberghe stuurt een verzoekschrift *(pétition)* van Cosme Spilliaer aan J.-A. VC

ARCHIEFJES

en vraagt van het door te geven aan *'le tribunal civil du département''* teneinde – wanneer de toelating voor het beslag leggen zal toegekomen zijn - die onmiddellijk over te maken aan Vanlerberghe zodat hij het deurwaardersexploot kan laten opmaken.
We merken ook dat niet alles peis en vree is tussen eigenaar **Vanlerberghe** en zijn pachters met wie hij niet tot een vergelijk kan komen *(acte de non conciliation)* en graag de zaak op **4 nivôse** zou willen bepleiten. Op diezelfde dag zou Vanlerberghe niet alleen zijn eigen zaak bepleiten, maar ook de zaak Spilliaer tegen zijn schoonzuster. Hij voegt er ook het verzoekschrift bij voor de citoyen Charles Prolles Chartier met.

Een brief van de heer **Vanlerberghe** van **29 november 1798** heeft het weer over *'bons de moine'*, ook *'bons des religieux'* en *'bons de retraite'* genaamd, die dus konden gekocht worden en als betaalmiddel gebruikt worden. Die bons hebben we reeds ontmoet in vorige brieven.

Ypres 9 frimre an 7

Cen Van Caeneghem
A Bruges
Citoïen Et Ami
Comme j'ai vu par votre Lettre Lettre que
vous avez achetté ***des bons de moine*** *pour* ***acquitter*** **betalen, voldoen**
Les Deux dern(ier)s Cinq(uiè)mes de la moitié de la mise
a prix de 20 m(esures) de terre a Westoutre acquis par
Le Cen deyhens a Bailleul. J'espère que vous
aurez ***cedulé*** *par procuration et désiré les mêmes*
Cedulles.

cédule = écrit par lequel une personne prend un engagement, reconnaît une dette (TLFI) = document waarbij iemand zich engageert, een schuld erkent. Vanlerberghe hoopt dus dat VC – bij volmacht - de nodige garanties gegeven heeft aan Burger Deyhens en over dezelfde garanties beschikt door Deyhens verstrekt.

Je vous prie à recevoir pour mon compte ce qui
m'est encore due pour ***mes honnoraires des***
Estimations des dom(aine)s N(ationau)x

Die '**honnoraires des Estimations …**' wijzen erop dat Vanlerberghe ook actief is als 'schatter' in dienst van **les Domaines Nationaux**. Hij zit dus dicht bij de bron.

dont avec Le montant
vous achetterez ***des bons du tiers*** *et acquitterez de suite*

Met het ereloon van de Domaines Nationaux dat VC ontvangen heeft voor rekening van Vanlerberghe, zou hij **bons du tiers** moeten kopen en daarmee ontvanger Saey uitbetalen –in naam van burger Deyhens – voor de eerste 3/5 van de helft van de instelprijs. Even **Wikipedia** raadplegen i.v.m. **de Franse Revolutie**,

ARCHIEFJES

en daar is sprake van **het Geconsolideerde Derde Deel (Tiers consolidé) – 30 september 1797.**

au receveur Say, au nom dud(it) deyhens La somme
de 2,652" pour les trois pr(emier)s cinq(uiè)mes de la 1/2
de la mise a prix des dites terres, Si la somme
que vous recevrez ne serait pas souffissante pour
l'achat de ces bons veuillez y suppléer par
vos deniers, Et m'envoïer de suite La
quittance avec Le proces verbal d'adj(udicati)on.

Als de som onvoldoende zou zijn, dan vraagt Vanlerberghe aan VC van het verschil voor te schieten en onmiddellijk de kwitantie - samen met het proces-verbaal van de toewijzing – te laten geworden. Hij voorziet naar Brugge te komen en dan kunnen ze alles ter plaatse regelen.

J'espère de venir sous peu a Bruges
Et nous arrangerons alors nos affaires
J'attend votre reponse et vous
Salue fraternellement
= Vanlerberghe

Op **12 december 1798** schrijft, of laat de heer **Vanlerberghe** schrijven door zijn medewerker **Verminck** - ondertekend door Vanlerberghe … (nogmaals eraan herinneren dat die Verminck verwant is met Vanlerberghe via de Ryckaseys)

Ypres le 22 frimaire an 7

Citoïen Et Ami

Vous trouverez Cijoint La procuration
pour accepter L'achat de l'objet -
Pour L'art 19 de L'affiche 132 a vous
Connu.
Veuillez de suite faire parvenir
Les proces verbaux puisque
Le Cen Vanlerberghe en a absolument
besoin.
Je vous prie aussi a vouloir
vous adresser trois ou quatre fois
*par **decade** au C(itoye)n **robyn** pour –* ***décade** = week van tien dagen*
La rédaction de La sentence en la
*Cause de **francois hallynck** contre*
*Les héritiers **Bouquillion**, même*
Je vous prie a vouloir Inviter votre

ARCHIEFJES

*Beau frère Le C(itoy)en **Vanderbeke** pour*
qu'il Sollicite pres ----------
*Le même **Robyn** la*
prompte redaction.
Je vous salue fraternellement
Verminck

In de brief van **14 december 1798** weten we welke functie **Verminck** heeft …

Vancaeneghem *Ypres 24 frimaire an 7*
A Bruges

Citoïen Et Ami !

Je vous envoïe Ci Incluse procuration
*Sur **mon Commis** Verminck, afin que vous* = klerk, bediende …
voudrez La faire Legaliser aussitot La
reception par le president du tribunal
Civil du departement de la lys, et me la
retourner de Suite, puisquil en
doit partir avec le 29 du Courant
au plus tard, ou Envoïe La plutôt sur
*L'adresse du C(itoye)n **Woussen** representant du peuple*
Rue de Valois N° 286 faubourg honore –
*A paris, ou **mon commis** Se rendra.*
Salut et fraternité
= Vanlerberghe

Bij de brieven, gericht aan J.-A. Van Caneghem steekt ook een briefje van **Jean-Louis Ghyselen** gedateerd **19 december 1798** (29 frimaire an 7) :

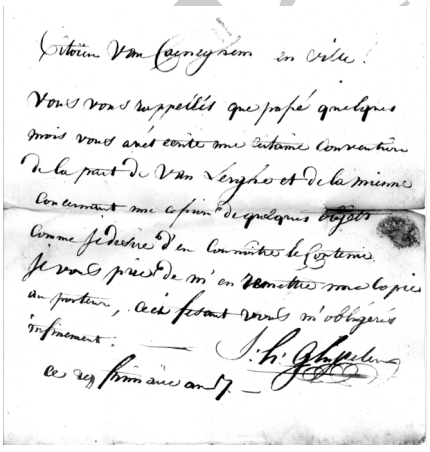

Citoïen Van Caeneghem en ville

Vous vous rappellés que passé quelques
mois vous avés <u>conté/centi</u> (?) une certaine convention
de la part de Van Ler(ber)ghe et de la mienne
concernant mise a prix de quelques objets
Comme je désire d'en connaître le contenu
je vous prie de m'en remettre une copie
au porteur, ceci fesant vous m'obligerés
*infinement : **J:L: Ghyselen***
ce 29 frimaire an 7

Deze **Ghyselen** is een Bruggeling die te Brugge de veiling bijwoont van een

ARCHIEFJES

boerderij gelegen te **Ledegem** en die voordien eigendom was van de zusters van het Moorsledeklooster. (zie website i.v.m. **De zusters van O.L.V.-ten-Bunderen**)

De heer **Verminck** (commis = klerk, bediende …bij **Vanlerberghe**) stuurt op **21 december 1798 – vanuit Parijs -** een dringende brief naar J.-A. VC …. Er is dus ergens vertraging opgetreden bij het versturen van de **volmacht**.

Cn Van Caeneghem *Paris 1er nivose an 7e*

A Bruges

Citoïen !

Je vous prie a vouloir me de suite ----
envoïer la procuration que le Cn Vanlerberghe
vous a fait parvenir pour Etre legalisé
par le président du tribunal civil parce que
Je ne puisse rien effectuer sans l'avoir
Envoié la a l'adresse du Cn ***Woussen -***
Comme Vanlerberghe vous a Invité
Je vous Salue fraternellement, Si vous
voulez quelque ***Choise*** *de moi a paris* = chose
vous n'a qua me les demander sur l'adresse
du Cn Woussen qui me remettra vos lettres
=Verminck =

Er valt nogmaals te constateren dat de heer **Vanlerberghe** goede relaties onderhoudt met de heer **Woussen**, wonende te Belle (Bailleul - nabij de scheidingslijn tussen het Departement van de Leie en het Département du Nord) en die tijdens het Directoire volksvertegenwoordiger is van het departement du Nord in de Raad der 500 (Conseil des Cinq Cents -> zie brief van 26 september 1798).

En op **23 december 1798** is er weer een brief van **Vanlerberghe …** Deze keer ontdekken we zijn eigen handschrift !

Au Citoïen
Vancaeneghem chef
du 4e Bureau du dept
de la lys demeurant
pres le maria brugge
a Bruge

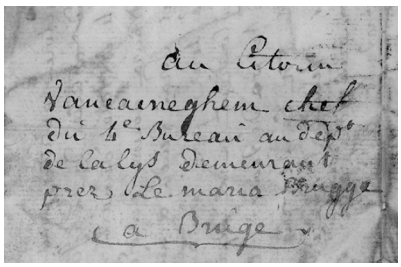

Ypres le 3 Nivose an 7 Rep

ARCHIEFJES

Citoïen van Caeneghem
Veuillez Citoïen achetter poùr Mon Compte
Le Second article de L'affiche 135 qùi Sera
vendù Le 4 Nivose demain j'espere qùe
personne n'aura donné des ordres mais
si cet objet serai vendù à un prix foù.
vous Le Laisserez poùr ùn autre mais
L'objet me convient. je me repose sur vos
Soins et j'espere de venir Bientôt à Bruge
ma femme Est Caùse que je ne pùis
point venir Veùillez me dire par le porteur
de cette combien des fonds vous aurez besoin poùr
me faire parvenir les proces des ventes des
deux objets par vous achetté à l'avant dernière
vente ainsi que de celle de demain. J'attend
votre reponse adieu
= ***Vanlerberghe***

In ieder geval merken we dat - via de 'nationale goederen' - de pas aangehechte gebieden (waaronder onze gewesten) officieel geplunderd worden om het grote deficit van het Directoire weg te werken. Daartoe is een Frans raderwerk ingericht met een *Commissaire* van het Directoire aan het hoofd en de *Administration Centrale* die met de hulp van de plaatselijke *'bourgeoisie'* in onze streken voor de nodige inkomsten zorgen. Het moet dé periode bij uitstek geweest zijn tot goedkoop verwerven van grond en gebouwen van de kloosters en de geëmigreerden, om ze later te kunnen verkopen met grote meerwaarde. Een gouden tijd voor speculanten die reeds een basiskapitaal bezaten want dat àlles speelt zich af boven de hoofden van de eenvoudige land- of ambachtsman. Het volstaat op internet de lokale geschiedenis van gemeenten te raadplegen (in Frankrijk of bij ons) om te zien wat er allemaal gebeurde met de zogezegde 'biens nationaux'. Een greepje uit de duizend :

- Een Bretoense website geeft meer bijzonderheden over de verkoop van aangeslagen goederen van kerk en geëmïgreerden…
(http://www.infobretagne.com/revolution-biens-nationaux.htm)

Volgende passage is overduidelijk …

Le plus remarquable, c'est que les achats des biens des émigrés sont faits par des négociants, des marchands, des hommes de loi, … Et c'est le cas de Tassel, notaire à Lannion. Ce sont tous des membres actifs de la bourgeoisie révolutionnaire chez qui conviction patriotique et intérêt font bon ménage.

Vaderlandslievende overtuiging en eigenbelang gingen bij hen hand in hand.

ARCHIEFJES

De mooie abdijkerk van Saint-Martin-aux-Bois.

- Een andere website is die van de Franse gemeente **Saint-Martin-aux-Bois:**
Heel dikwijls - op weg naar Parijs met de vrienden van de scouts, met de hostessen, hosts, en cursisten van de Franse cursus in het Brugse Vormingsinstituut - was het de ideale tussenstop om te spreken over de Franse Revolutie, over de assignaten en over de 'biens nationaux' (zie PARIS).
Even googlen met **Saint-Martin-aux-Bois – biens nationaux …**

Voor **België (**en meer bepaald West-Vlaanderen) is er de mooi gedocumenteerde website over de **Congregatie van O.L.V.-ten Bunderen** :

http://www.nieuwsbronnen.com/tenbunderen/revolutie.html
Deze site vertelt ons meer over de verkoop van de abdijgebouwen te Moorslede. Daarin vinden we onze heer **Vanlerberghe** terug die hier, te Zottegem - zoals zijn collega **Van Caneghem** in Zonnebeke - optreedt als 'stroman'.
Ook te Poperinge duikt diezelfde **Honoré Vanlerberghe** op in de verkoop van het klooster der Zusters Benedictinessen.
http://www.routeyou.com/location/view/47472555/klooster-zusters-benedictinessen.nl

In de correspondentie van Van Caneghem steekt ook een briefje van een zekere **P. Coppée** maar niet gedateerd. Ook een naam die vaak voorkomt in die tijd en in die omstandigheden. Van het begin af had ik het briefje gesitueerd rond 1798. Het is gericht *Au citoien Van Caneghem - Expert - a Bruges,* met inhoud als volgt :

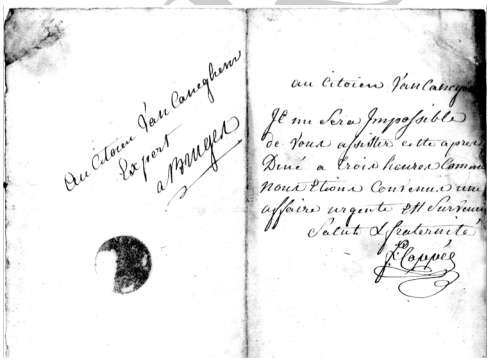

au citoien Van Caneghem

Il me Sera Impossible
de vous assister cette apres
Diné a Trois heures comme
nous Etions convenus une
affaire urgente est Survenue
Salut & fraternité

P: Coppée

Diezelfde **P. Coppée** vinden we terug op de koopakte van kerstmis 1800 waarbij de **Gasthuishoeve** van het klooster van Moorslede (bien national) van de hand wordt gedaan voor 25.900 francs. (zie website i.v.m. **de zusters van O.L.V.-ten-Bunderen**)

ARCHIEFJES

Op **30 december 1798** stuurt **Vanlerberghe** weer zijn instructies aan zijn Brugse collega. Het adres is in het Nederlands opgesteld, de brief in het Frans. Zoals in de vorige brief, komt het handschrift overeen met dat van de handtekening maar het lijkt dat de brief inderhaast werd geschreven want deze keer schrijft hij 'vancaeneghem' in één woord en heelwat u's zijn niet geaccentueerd …

Aen den
Borgher Vancaeneghem chef
du 4e Bureau in het dept woonende
bij de Marie Brugge
tot Brugge

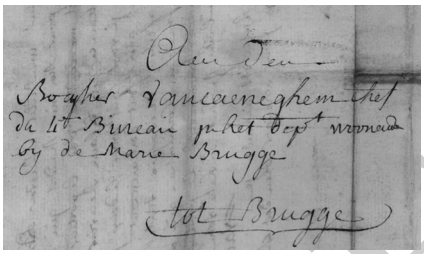

Ypres 10 Nivose an 7 Rep

Le Citoïen vancaeneghem Est prié d'achetter poùr Mon
sur Ypres de la vente de deuxme
compte Larticle 13, occupée par Le Cn Watteeùw Je desire
de Lavoir cependant Si Le Cen Vandereeke donne sur le meme
objet voiez s'il veut Lachetter de concert poùr ensuite noùs
arranger
vous troùverez Ci jnclùs un Billet a Recevoir sur de la Lotterie
Et veuillez Recevoir pour moi ùn Mandat qui est delivré depuis
Vendimaire ~~pour~~ et me lenvoier par le porteur de cette por
qùe je pùisse quittancer et le faire Recevoir dites par
Le porteur combien jl vous faut pour le deux proces verbaux
des achats que vous avez fait dernierement J attend votre
Repons et les afiches de chaqùe vente. Veuillez
En meme tems me faire connaitre qùi a achetté
Lobjet pour leqùel j ai Envoié le porteur qui a venù
trop tard et combien je suis en hatte votre serviteur (en hâte)
Vanlerberghe
aussitot que ma femme est achoust (??) je (aura accouché ??)
viendra a Bruge pour arranger bien des choses

ARCHIEFJES

Een briefje daterend van **23 december 1798** heeft een heel speciale betekenis in de brievenbundel : een briefje geschreven door de moeder van **Joannes-Augustinus** Van Caneghem aan haar zoon en schoondochter **(Henriette De Beir)**. Het was een van de eerste brieven die ik indertijd werkelijk onder de loepe nam en probeerde volledig uit te schrijven. Op de keerzijde heeft zoon **Joannes-Augustinus** (ondertussen Jean-Augustin !) genoteerd : *Gendt den 23 december 1798*, (afkomstig van) *J A Van Caneghem* (= Joannes-Amandus), *geantwordt door myn vrauw*.

Inhoud :

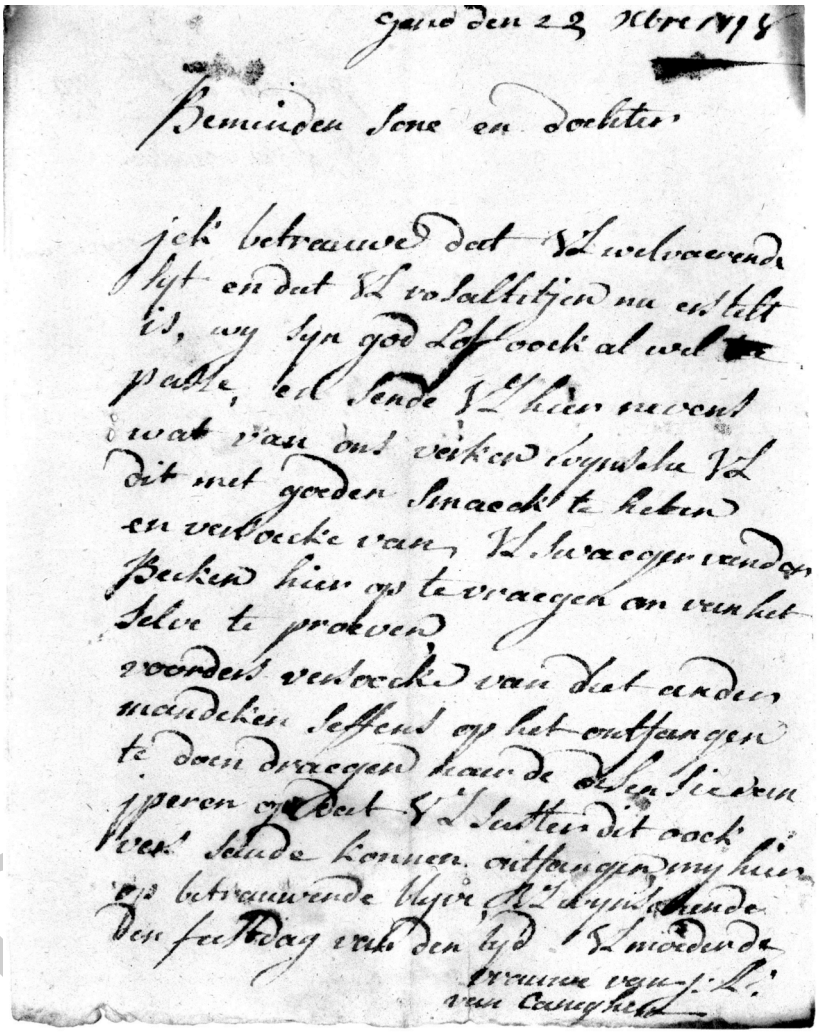

Gend den 23 xbre 1798

Beminden sone en dochter

jck betrauwe dat UL welvaerende
sijt en dat UL rosallitjen nu erstelt
is, wij sijn god lof oock al wel te
passe, en sende UL hier nevens
wat van ons verken wynsche UL

dit met goeden smaeck te heten
en versoecke van UL swaeger vander
Beeken hier op te vraegen om van het
selve te proeven
voorders versoecke van dat ander
mandeken seffens op het ontfangen
te doen draegen naer de desen Lieve in
jperen opdat UL suster dit oock
vers soude konnen ontfangen, my hier
op betrauwende blijve UL wynschende
den feestdag van den tijd UL moeder de
vrauwe van J-A
van caneghem

- Grootmoeder **Catharina WARODE** hoopt dus dat iedereen het goed stelt en dat *Rosallitjen* nu hersteld is. **Rosalie** is het eerste kindje van het jong gezin **Van Caneghem – De Beir,** geboren op **27 oktober 1797**. Op het ogenblik dat de brief geschreven werd, was Rosalietje één jaar en twee maanden oud, en was ze ziek geweest. Grootmoeder Catharina hoopt dat ze nu hersteld is.
V**erder gaande in de geschiedenis van de familie, leren we dat **Rosalie** zal toetreden tot de orde van de Colettijnen en op jonge leeftijd overlijdt (27 jaar) in het klooster, in de Zilverstraete. Een der getuigen in de overlijdensakte is priester **Jacobus Joannes van Zuylen van Nyevelt.
- Wij stellen het - **'god lof** – goed. Die *'god lof'* voor 'God zij geloofd' (loven), of 'God zij geprezen', of 'God zij dank' komt vaak voor in briefwisseling tussen de familieleden en vrienden.
- Ze hebben een varken geslacht en grootmoeder wil dat haar kinderen er ook van genieten *(met goeden smaeck te heten)*. Eerst en vooral, de familie aan de 'Mariabrugge' (Joannes-Augustinus). Die worden verzocht hun zwager uit te nodigen : die 'swaeger' is de heer **Vander Beeken**, de echtgenoot (weduwnaar) van de in 1797 overleden **Thérèse Van Caneghem**, zus van Joannes-Augustinus.
- Er is nog een ander mandeke dat onmiddellijk (*seffens op het ontfangen*) naar **Anna-Livina** (Lieve) moet gebracht worden. Ze is de echtgenote van **Jean-François Ryckaseys**, de advokaat, die in Ieper *(Jeperen)* woont. Er mag niet getalmd worden want Livina moet dit *'vers'* ontvangen.
- Grootmoeder Catharina vertrouwt erop dat alles zal verlopen zoals ze voorzien heeft en wenst haar zoon en schoondochter *'den feestdag van den tijd'*, in dit geval: **een Zalige Kerstmis**.
- Ze tekent met '*UL moeder de vrauwe van J(oannes)-A(mandus) Van Caneghem'*.

ARCHIEFJES

5. Brieven van het jaar 1799

Voor het jaar 1799 komen nog enkele brieven voor :

3 januari 1799 : een brief van **Frans Maurau & fils** die afziet van een CV *(Convention de Vente)*. Hij heeft het 'genoegen' (!) te zeggen dat hij zich bedacht heeft wat betreft de geplande aankoop, bedankt hem voor zijn attentie en is steeds bereid om hem gedienstig te zijn. Zijn Frans neemt soms een speciale kronkel *(Je vous remercie ce non obstant de votre avertance …)* en de stijl lijkt wat *'ampoulé'*.

M. Van Caenegem a Bruges *Ipres 14 nivose an 7*

La CV Du 8 m'est bien parvenuë, en Reponce J'ay Le plaizir de dire que depuis ma Lettre du 20 fructidor Je Suis changé de Sentiment pour l'Achat en question, Je vous Remercie ce non obstant de votre avertance, et vous prie de me charger a l'occasion de Ce dont Je pouray vous etres utille, mon plaizir Sera de L'executer comme Celuy de vous dire tres parfaitement

Frañs Maùraù & fils

Le locataire vient de perdre les bestiaux

8 januari 1799 : een brief van **Lambin** (Ieper) …

C(itoy)en J.-A. van Caneghem
Bruges *Ypres 19 Nivose an 7*

Citoyen

Je profite de l'occasion du Citoyen Van de Eecke pour vous prier de bien vouloir soigner et accelerer l'expedition du mandat en faveur du nommé Delva de reninge; Je l'attends avec la plus grande impatience. mais, je vous le repetes, Citoyen, n'oubliez pas d'y joindre la note de vos debours et vaccations afin que je vous les fasse parvenir d'abord. En attendant veuillez disposer de moi en toute occasion
et me croire *Votre dévoué Concitoyen*
Lambin

J.-A. VC zou er dus moeten voor zorgen dat het mandaat ten gunste van de heer Delva, van Reninge, snel bij de bestemmeling terechtkomt. Zoals later nog zal blijken, neemt men het niet altijd zo nauw met begrippen als *"urgent"* en *"accélérer"* want die brief verwijst naar zijn vorige brief van **8 november**, die op zijn beurt begint met *"Passé six mois …"*. Diplomatisch voegt Lambin eraan toe dat VC zijn onkostennota moet erbij voegen zodat hij die onmiddellijk kan vereffenen. Die naam **Lambin** zullen we later nog ontmoeten.

ARCHIEFJES

10 januari 1899 : een brief van **Vanlerberghe** waarin de namen voorkomen van **Vandenberghe** en **Vandergijnst.** Speciale woorden en zinswendingen :
- *le paieur* = de bediende, ambtenaar verantwoordelijk voor de uitbetalingen
- *… avons commis le Cn V.* = commettre (jur.) aanstellen, volmacht geven.
Het lijkt weer een brief te zijn, inderhaast geschreven

Ypres le 21 Nivose an 7 Rep

Citoien Et ami
Vous trouverez Ci jnclus un mandant (!) acquitté que vous yrez touché chez le paieùr
Je vous prie me faire passer par première occasion Les deux proces verbaùx des deux objets
Lune de La C(itoy)enne aeben et Lautre de 8 mesures dù bois Si vous n avez point encore
assez de fonds fait moi le Scavoir Je vous ferez par Et j'attend par le Cen Vanderghijnst ou
autre occasion qùi sont maintenant a Brùge les proces verbaux demandé et avons commi
Le Cen Vandenberghe. Etant a ypres jl y a quelqùe jours me demanda Si j'avais
quelque paiement a faire je les aurez Entrepris de le faire a trente Sept Sols
et ne devons que paier qu apres qu'il remette La quittance
peut Etre Le fera tjl quelque chose demoins. **V** *Enconsequence veùillez Luy parler*
sans retard ~~a ce qu il~~ tacher de vous arranger avec Luy au moins pres possible
Et point plus qu a 37 sols pour ***cinq cent mille Livres de Deux tiers*** *a paier*
chez Le Receveur des domaines a Brùge sur des biens que Je Luij indiqùerez
Et qui Seront vallablement acquitte Et dans **L'Epoqùe de la Loi** *Ecrivez*
L'arrangement en double que vous ferez Et faitte moi Le parvenir aùssi avec
Premiere occasion où par La premiere poste ou deligence. Ne perdez point
du temps poùr Lun objet ni poùr Lautre car Vandenberge va partir pour Paris
adieu j'attenderez votre Reponse
= ***Vanlerberghe***

21 januari 1799 : een dringende brief (3 x cito !) van het bureau **Vanlerberghe,** door hem ondertekend maar niet door hem geschreven … en in het **Nederlands** opgesteld.

IPEREN 2 pluviose 7de Jaer

Burger & Lieven Vrient
Bidde naer ontfang deser, sonder tijdt verlies, de Saeke hier InClus
van het tribunal Civil
ter handt te stellen aen den huissier der audiance, tot doen Enregistreeren,
mits de Saeke den 4 dezer maent gaet geInstelleert Wezen, Waer op
betrouwe en Blijve met alle Estime
Uwen medeburgher = ***Vanlerberghe***

ARCHIEFJES

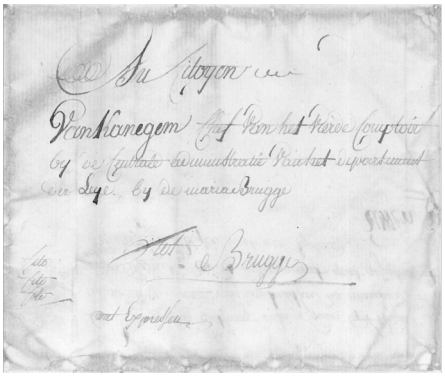

Even kijken naar het adres …

Au Citoyen
Van Kanegem Chef van het Vierde Comptoir
by de Centrale administratie van het department
der Leye by de mariaBrugge
tot Brugge
Daarbij : **Cito Cito Cito met Expressen**

Heeft **Vanlerberghe** nog andere bedienden dan **commis Verminck?** We zouden het wel kunnen geloven … In dit geval is het iemand die de Franse taal niet beheerste !!

26 januari 1799 : een schrijven van de heer (*Vermeesch* ?), van Veurne …

Furnes 7: Pluviose an 7

Citoien
Je vous prie de m'envoier par l'occasion du
*Cn: Peùleman logé chez le Cn. vanden B**ùss**che (?)*
la qùitance du 1/6 de mon achat du 29: Nivose
*Veuillez Citoien me **marquer** aussitot que* prévenir - verwittigen
*les modeles de **cedules** seront arrivés Je* cédule (f.) schuldbekentenis
me rendrai a Bruges pour les signer
Je vous recommande au surplus mon Petit
affaire pour la finir heureusement
Salùt et fraternité
(handtekening

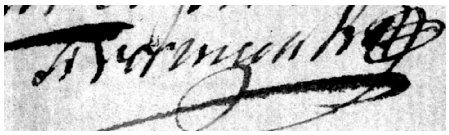

Interessant, dat laatste zinnetje dat er zo onschuldig bijstaat en waarbij de opsteller van het briefje zijn *'petit affaire'* **aanbeveelt / onder de aandacht brengt** zodat het een positieve afloop kent.

27 januari 1799 : de laatste brief van de **18de eeuw** in het **Van Caneghem**archief. Weer een schrijven van **Honoré Vanlerberghe** die zijn instructies doorgeeft aan **J.-A. Van Caneghem.**

Yper dezen 8 pluviose an 7 Rep

Citoien
Vous trouverez Ci joint trois affiches Sùr les vous trouverez marqué
les objets que je desirez avoir jl n aurez point des dificultes de
les avoir daucùn objet excepté pour L'article dix de L'affiche dù
11 prochain que je crois le Citen Vanderghijnst voudra peut etre Lavoir

ARCHIEFJES

Et ce sera Desmyter qùi poussera pour Luy parconsequent veuillez
L'achetter En commun pour ensuitte tirer Le Sort et Sil ne veut
point jl faut pousser jusqua environ de L(ivres) 1200" Les autres
articles vous Le verrrez sur les affiches ***Larticle sur NeufEglise***
je desire de lavoir a tout prix *Et fait moi le scavoir par*
premiere occasion ou par le porteur de cette
Vous trouverez aussi joint plusieurs rescription comme suit

p8 ùne rescription en tiers provisoire de la somme	*11880*	*"*	*"*
un autre de	*1316*	*"*	*"*
	13196	*"*	*"*
un autre de	*660*		
et un contrebon	*23*	*9*	*0*
	13879	*9*	*0*

vous paierez au Cen ***Saey*** *une Somme*
de (6883) Et je vous donnerez mon obligation *6883*
de 18000"

Reste	*6996*	*9*	*0*

Le restant que je vous prie d'employer en paiement
des pr(emiers) 3/5 de la ***maison conventuelle des dominicains***
Et si toute fois je naurais point assez veuillez en achetter
le restant mais suivant le calcul je ne manquerez
que 4" *J attenderez par le porteur ou par toute*
autre occasion Et le plustot possible Le proces verbal .
Je me repose sur vos soins et je suis en hatte (hâte)
= ***Vanlerberghe***

Deze laatste brief toont de klassieke combines aan bij die openbare verkopingen. Het verschil is natuurlijk dat we hier in een bezettingstijd leven waarin de Vlaamse mensen het anticlericalisme van de Franse bezetter moeten ondergaan : ze zien met lede ogen de afbraak van abdijen, kerken en kathedralen, de uitdrijving van kloosterlingen en dat alles met de medewerking van een deel van de burgerij die weinig sympathie gekoesterd had voor een maatschappij gedomineerd door adel en kerk, en daarbij de republikeinse ideeën genegen was. De **persoonlijke** correspondentie van de **Chef du 4e Bureau du Dept de la Lys** met **tijd- en ambtgenoten** (**Vanlerberghe, Ghyselen, Coppée …),** geeft ons een kijk op wat er achter de schermen gebeurde in die bewogen tijd, toen veel lege plekken werden gecreëerd in stads- en dorpsbeelden.

ARCHIEFJES

De formulering op de Bretoense website vond ik uitstekend : ***Ce sont tous des membres actifs de la bourgeoisie révolutionnaire chez qui conviction patriotique et intérêt font bon ménage.***
Er komt in Vlaanderen natuurlijk een taalaspect bij kijken : als in Frankrijk de nieuwe bovenlaag dezelfde taal spreekt als de onderlaag maar in meer verfijnde vorm, dan zal het Frans in Vlaanderen niet alleen een taal- maar ook een sociale barrière vormen. Tijdens het 'Hollands Bewind' komt het Nederlands weer wat meer aan bod, dank ook zij de stichting van de Gentse Universiteit waarvan de zoon van J.-A. Van Caneghem tot een der eerste 'lichtingen' behoort. Na 1830 valt de nieuwe natie, met zijn Franssprekende 'bourgeoisie', min of meer terug in de oude plooi. Het spanningsveld zal blijven bestaan en groeien tot aan de Eerste Wereldoorlog gedurende dewelke de collaboratie in het bezette België zich zal toespitsen op de vernederlandsing van de Gentse universiteit. Daarover meer in 1914-1918 KRANTEN.

We zijn in de eindfase van het Directoire gekomen. Napoleon voert zijn staatsgreep uit op zaterdag 9 november 1799. Het bestuurssysteem zal merkelijk verfijnd worden tijdens het consulaat, wanneer het concordaat met de kerk voor een zekere terugkeer van de rust zal zorgen … en de kopers van de nationale goederen de zekerheid verkrijgen dat hun aankoop niet meer kan teruggevorderd worden . Tijdens het napoleontisch bewind verdwijnt het oude muntstelsel en termen als *rescription en tiers provisoire* of *tiers inscrits* (laatste brief van Vanlerberghe) behoren definitief tot de geschiedenis.

Het jaar **1799** brengt verandering in de samenstelling van het gezin **Van Caneghem – De Beir**. Op 18 april 1799 wordt een tweede dochtertje geboren : **Catherine**. Ze zal een belangrijke rol spelen in de familiegeschiedenis gedurende het tweede en derde decennium van de nieuwe eeuw.

In het VC-archief begint een grote 'leemte' want er zijn geen documenten meer tussen deze laatste brief van **Vanlerberghe** (27 januari 1799) en een schrijven van de monnik **Charles Braemt**, op 17 mei 1807. Het is de periode waarin de aanstelling plaatsheeft van een architecte-voyer. In de koffer vinden we dus de nota's - heel rudimentair - voor de eerste bestekken (Devis) die de architect opgemaakt heeft.

Er gebeurt nochtans heelwat in het gezin **Van Caneghem** tijdens die zeven 'stille' jaren.
In **1801** wordt **Jacques** geboren, wiens universiteitsjaren we zullen kunnen volgen dank zij de correspondentie met zijn zus **Catherine**.
Adolphe wordt geboren het jaar daarop : 17 oktober **1802**. Uit de briefwisseling

ARCHIEFJES

van **Catherine** met haar broer zullen we vernemen dat **Adolphe** een probleemkind is.
De kleine **Apolonie** ziet het levenslicht op 10 december **1803** maar overlijdt op 17 maart **1807**, het jaar waarin haar vader **architecte-voyer** wordt in het Département de la Lys.
Eind **1804** wordt (consul) Napoleon tot keizer gekroond. Op **8 juli 1805** wordt de kleine **Louis** geboren. Op militair gebied vangt het keizerrijk aan met een reeks belangrijke successen waaronder **Ulm,** in oktober 1805 en **Austerlitz**, 2 december 1805. Napoleon bereikt een piek wat betreft faam en populariteit. Zijn volgende overwinningen zullen aan zijn keizerrijk nog meer glans geven en bij de bevolking het gevoel creëren dat het regime nog generaties zal meegaan.
Wanneer op 15 augustus **1806** opnieuw een zoontje het gezin **Van Caneghem** komt verrijken, krijgt het de naam : **Napoléon – Louis - Joseph**. Aangifte bij de *'officier de L'état Civil'* (**Pierre de Peñaranda**) wordt gedaan door vader **Jean-Augustin** op 16 augustus. Beroep van de vader is *géomètre*.
Enkele dagen nadien, op **18 augustus 1806**, staat vader Van Caneghem opnieuw voor de heer **de Peñarande**, doch ditmaal om het overlijden van de kleine **Napoléon** te melden. Als beroep wordt vermeld *'arpenteur'*.

> *Ter zijde dient toch de bedenking gemaakt te worden hoe riskant het in feite is de voornaam van een kind te verbinden aan het tijdelijk succes van een overbekend politiek persoon : beroemdheid kan immers vlug overslaan in beruchtheid. Was de kleine Napoleon in leven gebleven, zijn leven nà Waterloo zou zeker een andere wending genomen hebben. De link naar recentere geschiedenis is snel gemaakt. Grote sympatisanten van de 'Nieuwe Orde' die in 1942 de naam 'Adolf' gaven aan hun nakomeling, waren er ook aan voor de moeite. Zoals Willem Vermandere terecht opmerkt in zijn 'Altijd iemands vader, altijd iemands kind', na de oorlog werd de naam Adolf niet meer gegeven aan de nieuwgeborenen.*

Hier zien we hoe nauw verbonden het gezin **Jean-Augustin Van Caneghem** met het Franse bestuur geworden was. Die uitgesproken sympathie voor het nieuwe regime zal zeker niet vreemd geweest zijn aan zijn aanstelling als *architecte-voyer* in **1807.**
In **1807** gaat de militaire successtory van de Franse keizer verder : **Eylau** en **Friedland** (gelegen in het toenmalige Oost-Pruisen), waar de Fransen afrekenen met de Russen.
Twee jaar later – **1809** - komt nog een dochtertje Van Caneghem ter wereld; ze krijgt de naam **Prudence.** Het lijkt wel een verre waarschuwing voor de keizer … **Moskou** ligt immers heelwat verder dan **Friedland …**
1810 – het jaar waarin keizer **Napoleon** Bonaparte Brugge bezoekt - zal een rampjaar worden in het gezin van de architecte-voyer : het overlijden van zijn echtgenote - **Henriette De Beir** - zal zijn familiaal leven grondig veranderen …

ARCHIEFJES

Wordt vervolgd met …

JOANNES-AUGUSTINUS VAN CANEGHEM 1770 – 1858

Van Architecte-Voyer tot Provincialen Bouwmeester

Periode 1807 – 1814

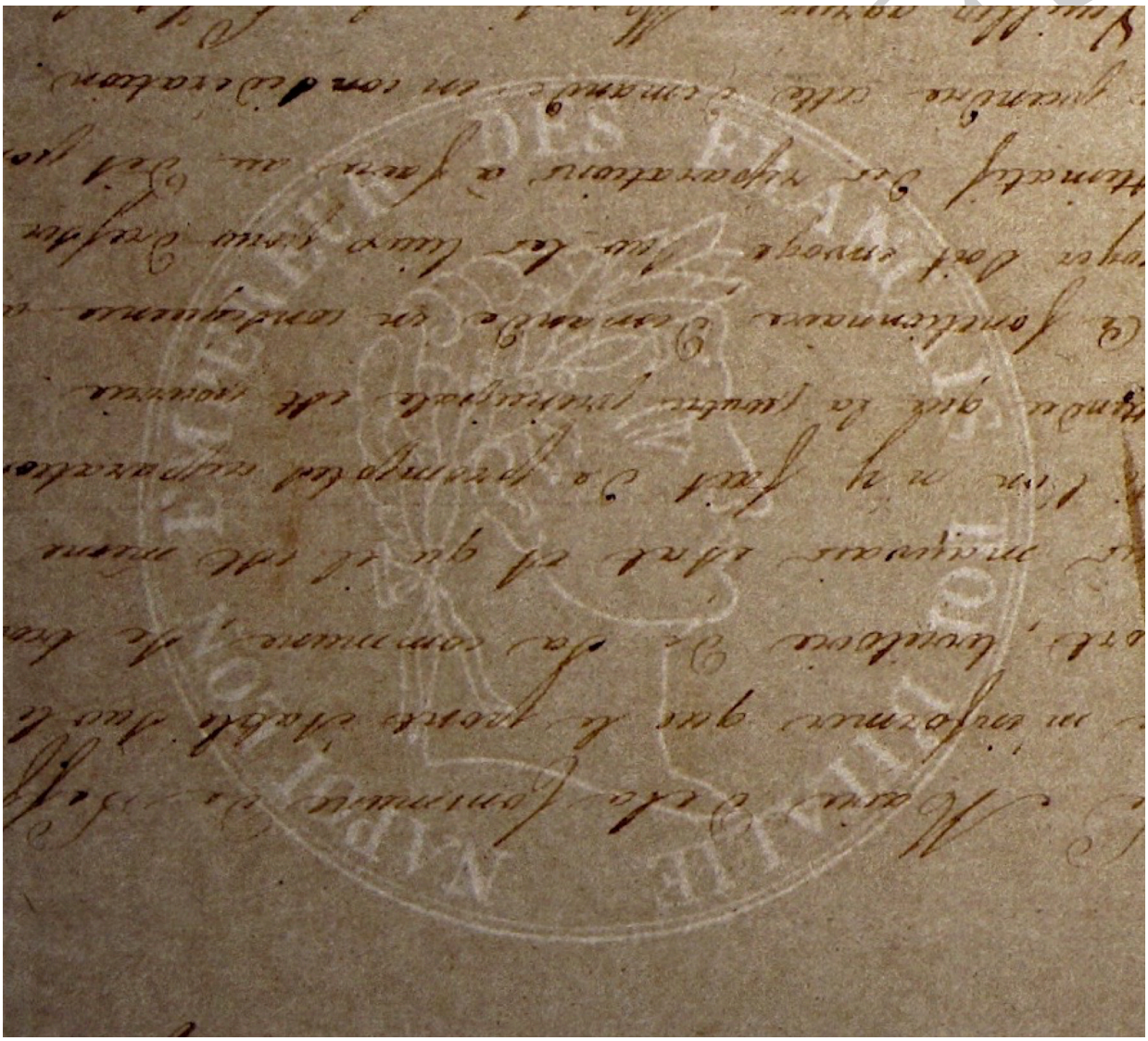

Document : 1813-09-21 – LEFFINGHE – diameter 8,5 cm